

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้จะกล่าวถึง เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยจะ เสนอตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา

ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการสอน

ตอนที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางปรัชญาการศึกษา กับ

พฤติกรรมกรรมการสอน

ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทาง

ปรัชญาการศึกษา กับ พฤติกรรมกรรมการสอน

ตอนที่ 1 ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา

การที่จะทำความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา มีความจำเป็นจะต้องทำความเข้าใจความหมายของ ปรัชญา การศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญากับการศึกษา และปรัชญาการศึกษา ตามลำดับดังต่อไปนี้

ปรัชญา

ความหมายของปรัชญา การที่จะให้ความหมายของคำว่า ปรัชญานั้นไม่ใช่ของที่ทำได้ง่าย เพราะ "ปรัชญาไม่สามารถที่จะอธิบายให้คนอื่นเหมือนวิชาอื่นได้ แม้แต่นักปรัชญาเองก็ไม่สามารถให้คำนิยามให้ชัดเจนได้"¹ การให้ความหมายในที่นี้

¹กิติมา ปรีดีคิดถก, ปรัชญาการศึกษา เล่ม 1, หน้า 3.

จะกล่าวอย่างกว้าง ๆ เพื่อให้เข้าใจตรงกันในบรรดาผู้ที่ศึกษา และทำความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาต่อไป

ก. ความหมายตามรูปศัพท์ การพิจารณาความหมายของปรัชญาแบบแรก คือ พิจารณาตามรูปศัพท์ที่เชื่อว่ามีความหมายอย่างไร ซึ่งเราอาจจะพิจารณาได้เป็น 2 แนวทาง คือ รูปศัพท์ภาษาไทย และ รูปศัพท์ภาษาอังกฤษ¹

ตามรูปศัพท์ภาษาไทยนั้น คำว่า ปรัชญา เป็นคำที่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ทรงบัญญัติขึ้น เพื่อใช้แทนคำว่า Philosophy ในภาษาอังกฤษ² ตามรากศัพท์ ปรัชญาเป็นคำภาษาสันสกฤต มาจากคำว่า ธญา แปลว่า รู้ เข้าใจ เมื่อเติมอุปสรรค พร ซึ่งแปลว่า ไกล สูงสุด ประเสริฐ ลงไปข้างหน้า จึงกลายเป็นคำว่า ปรัชญา ซึ่งอาจให้ความหมายได้ว่า เป็นความรอบรู้ รู้กว้างขวาง หรือ ความรู้อันประเสริฐ³

แต่ตามรูปศัพท์ในภาษาอังกฤษนั้นมีความหมายแตกต่างไปจากภาษาไทย อยู่บาง รากศัพท์เดิมของคำ Philosophy นั้นมาจากคำภาษากรีก 2 คำ สนธิกัน คือ Philos กับ Sophia คำว่า Philos หรือ Philia นั้น แปลว่า ความรัก (Love) ส่วนคำว่า Sophia นั้น หมายถึง ความรู้ ความปราดเปรื่อง (Wisdom) เมื่อรวมกันเข้าเป็น Philosophy แล้วจึงหมายถึง ความรักในความรู้ (The Love of Wisdom) ความหมายตามรูปศัพท์ในภาษาอังกฤษนี้ เน้นไปที่ทัศนคติ นิสัย และความตั้งใจ⁴ ศัพท์คำนี้ถือกันว่า ไพทาโกรัส (Pythagoras) นักปรัชญาเมธีชาวกรีก เป็นผู้กำหนดขึ้น โดยเรียกตัวเองว่า นักปรัชญา (Philosopher)⁵

¹ไพฑูรย์ สินดารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า 1.

²กรีติ บุญเจือ, ปรัชญาสำหรับผู้เริ่มเรียน (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2519), หน้า 1.

³ไพฑูรย์ สินดารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า 2.

⁴เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

⁵A.S.Thakur, The Philosophical Foundations of Education (New Delhi: National Publishing House, 1977), p.3.

แม้ความหมายของปรัชญาในภาษาไทยและภาษาอังกฤษจะแตกต่างกัน แต่ก็มีสิ่งร่วมกันอยู่คือ การแสวงหาความรู้อันประเสริฐ แต่จะเป็นความรู้อะไร อย่างไร หรือเกี่ยวข้องกับอย่างไร เป็นเรื่องที่ควรศึกษาต่อไป

ข. ความหมายโดยอรรถ เป็นการให้ความหมายของปรัชญาในทฤษฎีต่าง ๆ ของผู้ให้คำนิยาม เช่น นักการศึกษา นักคิด นักเขียน นักจิตวิทยา รวมทั้งนักปรัชญาเอง ซึ่งก็ได้ให้ความหมายของปรัชญาแตกต่างกันดังต่อไปนี้

อริสโตเติล (Aristotle) อธิบายว่า "ปรัชญา คือ ศาสตร์ที่สืบค้นสิ่งที่เป็นอยู่ในลักษณะที่มันเป็นอยู่"¹

จอร์จ เอฟ เนลเลอร์ (George F. Kneller) กล่าวว่า "ปรัชญา คือ วิธีการคิดอย่างมีระเบียบเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ (Exist) หรือเป็นความพยายามที่จะค้นหาความคล่องจองกันของแนวความคิดและประสบการณ์ทั้งหมด"²

จอร์น เอส บรูบาเชอร์ (John S. Brubacher) อธิบายไว้ว่า "ปรัชญา คือ ความรักในความฉลาด การทำให้ประสบความสำเร็จโดยความฉลาด ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของชีวิต ปรัชญาเป็นความพยายามที่จะคิดอย่างรอบคอบ โดยการรวบรวมรายละเอียดของชีวิตของโลกไว้ทั้งหมด"³

อมร โสภณวิเศษวงศ์ กล่าวว่า

ปรัชญา คือ การจักความรู้ทางวิทยาศาสตร์และประสบการณ์ทางจริยศาสตร์ ดุนทรีย์ศาสตร์และศาสนาให้เป็นระบบ วิเคราะห์ความคิดรวบยอดทั่วไป และ

¹As quote in James R. Hamilton et al., Reading for an Introduction to philosophy of Education (New York: Mcmillan Publishing Co., 1976), p.1.

²George F. Kneller, Introduction to the Philosophy of Education (New York: John Wiley and Sons, 1971), p.1.

³John S. Brubacher, Modern Philosophy of Education (New York: McGraw-hill, 1962), p.20.

ความคิดรวบยอดทางวิทยาศาสตร์ พิจารณาความสม เหตุสมผลของความคิด
เหล่านั้น และนำความคิดเหล่านั้นมาสัมพันธ์กันและกัน วิธีการของปรัชญา
คือการคิดหา เหตุผลตามหลักตรรกวิทยา¹

จางงัก ทองประเสริฐ ให้นิยามว่า "ปรัชญา คือ ความคิดเห็นใจที่
ยังพิสูจน์ไม่ได้ หรือยังสรุปผลแน่นอนไม่ได้ แต่ถ้าพิสูจน์ได้จนลงตัวแล้ว เราก็จักว่าเป็น
ศาสตร์"²

ภิญโญ สาร ให้นิยามว่า "ปรัชญา คือ ศาสตร์ชนิดหนึ่งที่มี
วัตถุประสงค์ที่จะจัดหมวดหมู่หรือแบบความรู้สาขาต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้เป็น เครื่องมือทำ
ความ เข้าใจและแปลความหมายข้อเท็จจริงต่าง ๆ อย่างสมบูรณ์แบบ"³

จากคำนิยามต่าง ๆ ดังกล่าวพอจะสรุปได้ว่า ปรัชญา เป็นคำที่อธิบายหรือ
ให้นิยามได้ยาก และหา นิยามที่เด่นชัดไม่ได้ เพราะธรรมชาติหรือความคิดของบุคคลที่มี
ต่อโลกและชีวิตนึกแยกกันออกไป ประกอบกับสภาพการณ์ของแต่ละสังคม สิ่งแวดล้อม
ไม่เหมือนกัน และเนื้อหาของปรัชญาเองก็เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เมื่อเป็น เช่นนี้
นิยามของปรัชญาจึงถือว่าให้นิยามไม่ได้⁴

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่จะพิจารณาว่าเป็นปรัชญา ควรจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ปรัชญาทำหน้าที่รวบรวมรายละเอียดต่าง ๆ ของโลกและชีวิตไว้

ทั้งหมด

¹อมร โสภณวิเชษฐวงศ์, ปรัชญาเบื้องต้น (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
สำนักนายก, 2514), หน้า 17-18.

²จางงัก ทองประเสริฐ, ปรัชญาตะวันตกสมัยโบราณ (กรุงเทพมหานคร:
แพรวพทยา, 2514), หน้า 2.

³ภิญโญ สาร, "ปรัชญาการศึกษาไทย," วารสารสภาการศึกษาแห่งชาติ
5 (กุมภาพันธ์, 2514), หน้า 22.

⁴กรรติ บุญเชื้อ, สารานุกรมปรัชญา (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช,
2522), หน้า 152.

2. ปรัชญาเป็นความพยายามที่จะสืบค้น เพื่อจะหาคำตอบซึ่ง เป็นข้อเท็จจริงที่แท้และสิ้นสุด (Ultimate Reality)
3. ปรัชญาใช้วิธีการทางตรรกวิทยาในการศึกษา เหตุผล เพื่อจะตอบปัญหาต่าง ๆ
4. เนื้อหาของปรัชญาจะต้องเปลี่ยนแปลงไปตามยุค ตามสมัย ตามท้องถิ่น แล้วแต่ว่าจะสนใจศึกษาค้นคว้าในเรื่องใด

การศึกษา

ความหมายของการศึกษา คำว่า "การศึกษา" เป็นคำที่ทุกคน เคยได้ยิน ได้ฟังมามาก มีผู้ให้คำนิยามคำว่า การศึกษา ไว้มากมาย เช่นเดียวกับคำว่า ปรัชญา แต่ก็คงจะหาคำนิยามที่ถูกต้องสมบูรณ์ทั้งหมดได้ยาก ซึ่งแล้วแต่ว่า ผู้ให้คำนิยามจะมี ทัศนคติและจุดยืนอย่างไร เมื่อมีทัศนคติและจุดยืนแตกต่างกันออกไป คำจำกัดความ ก็จะแตกต่างกันออกไปด้วย ตัวอย่างเช่น

พลาโต (Plato) นักปราชญ์ชาวกรีก กล่าวถึงการศึกษาว่า

การศึกษา คือ เครื่องมือที่ผู้ปกครองประเทศใช้ในการเปลี่ยนแปลง ภูมิสังคมนมนุษย์ เพื่อก่อให้เกิดรัฐที่มีความสามัคคีกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ฤพล เมื่อมีการศึกษา เขาจะสามารถ ฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี และจะสามารถเผชิญเหตุฉุกเฉินต่าง ๆ ที่เกิดได้ นอกจากนั้นถ้าระบบการศึกษาดีแล้ว การพัฒนาปรับปรุงสิ่งใดก็ตาม ย่อมทำโดยง่าย แต่ถ้าวรรคหิตการศึกษา เสียแล้วไม่ว่ารัฐจะกระทำการอื่นใด ย่อมไม่บังเกิดผล¹

จอร์จ เอฟ เนลเลอร์ (George F. Kneller) กล่าวว่า การศึกษา คือ กระบวนการทุกชนิด เว้นแต่กระบวนการทางชีววิทยาเท่านั้น ซึ่งช่วย

¹George H. Sabine, A History of Political Theory (New York: McGraw-Hill Book Company, 1959), pp.59-60 อ้างถึงใน วิทยุสื่อสาร, หลักการการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: ศ.ส.การพิมพ์, 2523), หน้า 23.

สร้างจิตใจ นิสัย และความสามารถทางกายให้แก่บุคคล¹

จอห์น ดีวีย์ (John Dewey) นักปรัชญาการศึกษาที่มีความเห็นว่าคุณค่าของการศึกษาอยู่ที่บทบาทที่การศึกษาสามารถสร้างสภาพการณ์ที่จะเจริญงอกงามต่อไป เนื่องกันตลอดไปให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล และการที่การศึกษาให้เครื่องมือ ช่วยทำให้สภาพการณ์ดังกล่าว เป็นความจริงขึ้นมา²

สำหรับนักการศึกษาของไทยก็ได้ให้คำจำกัดความของการศึกษาไว้แตกต่างกันไป เช่น

พระราชวรานี้ กล่าวถึงความหมายของการศึกษาไว้ดังนี้

1. มองในแง่สภาพที่เผชิญ การศึกษาคือการแก้ปัญหาของมนุษย์ ถ้าไม่มีปัญหา การศึกษาก็ไม่มี
2. มองในแง่ที่ประสบผล การศึกษาคือการทำชีวิต
 - ก. แง่ลบ หลุดพ้นจากปัญหา ปราศจากสิ่งบีบคั้น ขัดข้อง
 - ข. แง่บวก เข้าถึงสิ่งที่คั่งงาม สิ่งทีประเสริฐ หรือสิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตพึงได้ มีอิสระภาพ สุขสมบูรณ์
3. มองในแง่ความสัมพันธ์ของชีวิตกับปัจจัยแวดล้อม การศึกษาคือการทำให้มนุษย์พ้นจากการต้องพึ่ง ต้องขึ้นกับปัจจัยภายนอก มีความสมบูรณ์ในตัวมากขึ้น โดยลำคัม³

ภิญโญ สาคร ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ดังนี้

การศึกษา เป็นกระบวนการพัฒนาบุคคลทั้งในด้านจิตใจ นิสัยและคุณสมบัติ
 อื่นๆ กระบวนการศึกษาเป็น เพียงเครื่องมือที่คนรุ่นหนึ่งให้แก่อีกคนรุ่นหนึ่ง

¹George F. Kneller, Educational Anthropology: An Introduction (New York: John Wiley and Sons, Inc., 1965), p.11.

²John Dewey, Democracy and Education (New York: The Macmillan Company, 1965), p.53.

³พระราชวรานี้, ปรัชญาการศึกษาไทย, หน้า 31-32.

เครื่องมือนี้ถ้าไม่นำไปใช้จะไม่เกิดประโยชน์อันใด นอกจากนี้การศึกษา
ยังเป็น เครื่องมืออันสำคัญของรัฐ ในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
ของพลเมือง เพื่อก่อให้เกิดความมั่นคงของรัฐ ตามที่รัฐต้องการทั้งในทาง
สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการศึกษา¹

สาโรช บัวศรี กล่าวว่า การศึกษา คือ ความเจริญงอกงามที่เกิดขึ้น
แก่ผู้เรียน เนื่องจากได้รับประสบการณ์ที่เลือกเฟ้นแล้วอย่างดี²

วิทย์ วิศทเวทย์ กล่าวถึงความหมายของการศึกษาว่า

เรามองการศึกษาได้ 2 แง่ คือ แง่กว้างกับแง่แคบ โดยนัยแรกหมายถึง
อิทธิพลทุกอย่างที่มีต่อชีวิต บุคลิกภาพและความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์
กำหนดโดยปัจจัยหลายอย่าง.....การศึกษาในแง่นี้ไม่มีวันสิ้นสุดตั้งแต่
เกิดจนตาย ทุกสิ่งทีหลอหลอมร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ความคิดของ
มนุษย์ล้วนอยู่ในกระบวนการศึกษา เป็นการศึกษาประสบการณ์ทั้งหมด...
ในแง่แคบ การศึกษาคือกระบวนการที่สังคมถ่ายทอดวัฒนธรรม ความรู้
ความชำนาญ ค่านิยมจากคนรุ่นหนึ่งโดยผ่านโรงเรียน หรือสถาบันสังคม
อื่น ๆ อย่างจงใจ³

จากความคิดเห็นของนักการศึกษาที่ให้ความหมายของ "การศึกษา"
แตกต่างกัน พอจะสรุปได้ว่า การศึกษา คือ

1. กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรม ค่านิยม จากคนรุ่นหนึ่งไปยัง
อีกรุ่นหนึ่ง
2. กระบวนการที่ทำให้เกิดความเจริญงอกงามในตัวบุคคล
3. กระบวนการในการแก้ปัญหาของมวลมนุษย์ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิต

¹ วิญญู สาธร, การบริหารศึกษา, หน้า 28.

² สาโรช บัวศรี, แนวคิดบางประการทางการศึกษา (กรุงเทพมหานคร:
กระทรวงศึกษาธิการ, 2514), หน้า 8.

³ วิทย์ วิศทเวทย์, "ปรัชญาการศึกษา," ใน ปรัชญาการศึกษาและปรัชญา
การศึกษาของไทย, ไพฑูรย์ สินดารัตน์, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนา-
พานิช, 2523), หน้า 27.

อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

4. กระบวนการที่มีอิทธิพลต่อชีวิต ทำให้ชีวิต เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม
5. กระบวนการที่ทำให้มนุษย์ เป็นอิสระ และ เสรีภาพ โดยไม่ต้องพึ่งพาสิ่งแวดล้อม

ความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญากับการศึกษา

ปรัชญามีความสัมพันธ์กับการศึกษา เพราะ ปรัชญามีส่วนช่วยให้นักการศึกษา โดยการกำหนด เป้าหมายหรือการกำหนดสิ่งอันมีค่าสูงสุดในการดำเนินกิจการการศึกษา การศึกษามีไว้เพื่อชีวิต และควรจะต้องมีไว้เพื่อชีวิตที่ดี ชีวิตที่ดีที่สุด หรือนำพึงปรารถนาที่สุดเป็นอย่างไร นั่น เป็นสิ่งที่นักปรัชญา เสนอคำตอบ โดยโยงไปถึงธรรมชาติของมนุษย์ ชีวิตมนุษย์นั้นต้องอยู่ในสังคมกับผู้อื่น ปัญหาจึงทอดไปถึงลักษณะของสังคมที่ดีอัน เป็น เรื่องที่ปรัชญาการเมือง และปรัชญาสังคมแสวงหา เมื่อได้มิติ เกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ แล้ว จุดหมายของการศึกษาก็จะหลั่งไหลออกมาเอง เมื่อได้จุดหมายอันแน่ชัดแล้ว เนื้อหาของหลักสูตร บทบาทของครูในกระบวนการศึกษา บทบาทของโรงเรียนในสังคม ก็จะกำหนดได้ชัดเจนขึ้น¹

ปรัชญาทั่วไปอาศัยความรู้จากวิชาการแขนงต่าง ๆ มาประกอบแล้ว โยงขึ้น เป็นแนวคิด ฉันทิโค ปรัชญาการศึกษาที่อาศัยข้อเท็จจริงต่าง ๆ ทางการศึกษาเพื่อนำมา ประกอบการพิจารณา ฉันทิโค ด้วยเหตุนี้ ปรัชญาการศึกษาจึงต้องพึ่งปรัชญาทั่วไป เพราะ ปัญหาชั้นพื้นฐานทางการศึกษา ก็คือปัญหาในทางปรัชญานั้นเอง โดยนัยนี้ปรัชญาการศึกษา จึงเป็นการนำเอาปรัชญามาประยุกต์ใช้กับการศึกษานั้นเอง²

¹วิทย์ วิศทเวทย์, "ปรัชญาการศึกษา," ใน ปรัชญาการศึกษาและปรัชญาของการศึกษาไทย, หน้า 33.

²สุ.ศิริรักษ์, ปรัชญาการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2516), หน้า 47.

ศักดิ์ ประจักษ์ประธานพร ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญากับการศึกษาว่า ปรัชญาที่มีความสัมพันธ์กับการศึกษานั้นตั้งแต่จุดเริ่มต้น เพราะ เมื่อ เรามีทัศนคติเกี่ยวกับความหมายของการศึกษาไปในทางใด เราก็ย่อมจะสนับสนุนให้มีมาตรการจัดการศึกษาไปในทางนั้น ความสัมพันธ์ในระดับแรก คือ ปรัชญาการศึกษาช่วยวางรูปแบบให้กับการศึกษา นอกจากนี้ ปรัชญาการศึกษายังช่วยสร้างภาพรวมที่สมบูรณ์และกลมกลืนให้กับเป้าหมาย และ เทคนิคทางการศึกษา ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ ปรัชญาการศึกษากระทำโดยการ เชื่อมโยงวิชาการทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาให้กลมกลืน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา¹

สรุปได้ว่า บทบาทที่สำคัญของปรัชญาที่มีต่อการศึกษา คือ การพิจารณาคุณการศึกษาอย่างละเอียดถี่ถ้วน เชื่อมโยงวิชาการทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ให้กลมกลืน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา เพราะวิชาการต่าง ๆ ย่อมมีลักษณะเหมือนกันบ้าง ต่างกันบ้าง ปรัชญาการศึกษาทำหน้าที่รวบรวมความคิดเหล่านั้น เข้าด้วยกันแล้วจัด เป็นระบบ เพื่อไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

ปรัชญาการศึกษา

ก. ความหมายของปรัชญาการศึกษา จากการศึกษาความหมายของคำว่า ปรัชญา และคำว่า การศึกษา มาแล้ว เมื่อนำมารวมกัน เป็นปรัชญาการศึกษา ก็มี ความหมายแตกต่างกันออกไป ดังนี้

จอห์น ดีวีย์ (John Dewey) ได้กล่าวว่า

ปรัชญา เกิดจากปัญหาของชีวิตมนุษย์ และปรัชญาก็จะเกี่ยวข้องกับ เรื่องการแก้ปัญหาเหล่านั้น โดยปรัชญาจะเป็น เสมือนทฤษฎีทั่วไปของการปฏิบัติ ปรัชญาจะให้ทิศทางที่ฉลาดแกมมนุษย์ ดังนั้นปรัชญาการศึกษา จึงหมายถึง ทฤษฎีทั่วไปของการศึกษาที่เป็นแนวทางในการปฏิบัติที่สุชุมและชัดเจน²

¹ศักดิ์ ประจักษ์ประธานพร, ปรัชญาการศึกษามับพื้นฐาน, หน้า 38.

²John Dewey, Democracy and Education, pp.328-332.

จอร์จ แอล นิวซัม (George L. Newsome) กล่าวว่า "ปรัชญาการศึกษา คือ ทฤษฎีทั่ว ๆ ไปของการศึกษา"¹

ซาโรช บัวศรี ได้กล่าวถึงความหมายของปรัชญาการศึกษาไว้ดังนี้ "ปรัชญาการศึกษา คือ การนำเอาหลักการบางประการของปรัชญาอื่น เป็นแม่แบบมาดัดแปลงให้เป็นระบบเพื่อประโยชน์ในการศึกษา"²

ส.ศิริรักษ์ กล่าวว่า "ปรัชญาการศึกษา คือ ความพยายามที่จะพิจารณาดูการศึกษาโดยตลอด และพยายามที่จะให้ความคิดที่ลงรอยเกี่ยวกับการศึกษาทั้งหมดนั้นให้สมเหตุสมผล และให้ใช้ได้ผลมากที่สุดเท่าที่จะทำได้"³

ไพฑูริย์ สินลาวัฒน์ กล่าวว่า

ปรัชญาการศึกษา คือ ความพยายามที่จะวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ และพิจารณาดูการศึกษาอย่างละเอียดลึกซึ้ง ทุกแง่มุม ให้เข้าใจถึงแนวคิดหลัก ความสำคัญ ความสัมพันธ์ และเหตุผลต่าง ๆ อย่างชัดเจน มีความต่อเนื่อง และมีความหมายที่สมบูรณ์ สัจคม และสิ่งแวดลอม⁴

จากความหมายของปรัชญาการศึกษาดังกล่าวแล้วข้างต้น สรุปได้ว่า ปรัชญาการศึกษา เป็นการนำเอาวิธีการของปรัชญามาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษา เป็นเครื่องนำทางในการจัดการศึกษา ปรัชญาจะช่วยเฝ้ามองหาปัญหาของการศึกษาได้กระจ่างชัดเจน และให้แนวทางในการปฏิบัติ เพื่อบรรลุจุดหมายที่ถองการ

¹George L. Newsome, Jr., "Educational Philosophy and the Educational Philosopher in What's Philosophy of Education, ed. Christopher J. Lucas (London: Mcmillan, 1969), pp. 163-164.

²ซาโรช บัวศรี, "ปรัชญาการศึกษาในประเทศไทย," ใน จุดยืนและทิศทางการศึกษาไทย (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2518), หน้า 4.

³ส.ศิริรักษ์, ปรัชญาการศึกษา, หน้า 8.

⁴ไพฑูริย์ สินลาวัฒน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า 34.

ข. ลัทธิปรัชญาการศึกษา ลัทธิปรัชญาการศึกษาที่นักการศึกษาทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายต่างประเทศกล่าวถึงมีหลายลัทธิ และหลายระบบ แต่ส่วนมากจะคล้ายกัน และซ้ำซ้อนกัน เช่น

แวน ค्लीฟ มอร์ริส (Van Cleve Morris)¹ กล่าวว่า มี 5 ลัทธิ

คือ

1. สารัตถนิยม (Essentialism)
2. นิรันตรนิยม (Perennialism)
3. พัฒนาการนิยม (Progressivism)
4. ปฏิรูปนิยม (Reconstructionism)
5. อัจฉิภาวนิยม (Existentialism)

ส่วน วิทยุ โย สาส์² กล่าวว่า มี 6 ลัทธิ คือ

1. สังคมประเพณีนิยม (The Doctrine of Social Traditionalism)
2. สังคมประสบการณ์นิยม (The Doctrine of Social Experimentalism)
3. แบบก้าวหน้าตามธรรมชาติ (The Doctrine of Naturalistic Progressivism)
4. สารัตถนิยม (The Doctrine of Essentialism)
5. นิรันตรนิยม (The Doctrine of Perennialism)
6. สร้างสังคมใหม่ (The Doctrine of Reconstructionism)

¹ Van Cleve Morris, Philosophy and the American School, (Boston: Houghton Mifflin Company, 1961), pp.327-401.

² วิทยุ โย สาส์, การบริหารการศึกษา, หน้า 100-132.

ในที่นี้จะกล่าวถึงลัทธิปรัชญาการศึกษาที่นิยมกันในบรรดานักการศึกษา
 ทั้งหมด 5 ลัทธิ คือ สาร์ตานิยม นิรันตรนิยม ประสภการณนิยม บูรณนิยม และ
 อติถาวรนิยม แต่ละลัทธิจะกล่าวถึง ภูมิหลัง แนวคิดพื้นฐาน และแนวคิดทางการศึกษา
 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทางการศึกษา จะกล่าวถึง จุดมุ่งหมาย โรงเรียน หลักสูตร
 ครู นักเรียน และวิธีการเรียนการสอน โดยเฉพาะวิธีการเรียนการสอนจะวิเคราะห์
 เพื่อนำไปสู่พฤติกรรมการสอนตามแนวปรัชญาการศึกษาแต่ละลัทธิ

1. ปรัชญาการศึกษาสาร์ตานิยม (Essentialism)

1.1 ภูมิหลัง ปรัชญาการศึกษาสาร์ตานิยมได้เริ่มมีมา เป็น เวลา
 ยาวนานแล้วในอดีต แต่การก่อตั้งเป็นระบบ เพิ่งจะ เริ่มมีในสหรัฐอเมริกา เมื่อประมาณ
 45 ปีมานี้เอง วัตถุประสงค์ก็เพื่อต่อต้านความคิดของประสภการณนิยม เพราะ
 นักประสภการณนิยมแนะนำให้นักการศึกษา เลิกสอนหนังสือแบบ เก่าซึ่ง เน้นการท่องจำ
 มากเกินไป ให้หันมานำเอาหลักการของประสภการณนิยมไปใช้ แต่นักสาร์ตานิยมมีความ
 วิทกกังวลและห่วงใยว่าการทำเช่นนั้น จะทำให้มาตรฐานการศึกษาและคนชาติความรู้
 พื้นฐานที่จำเป็นในการนำไปปรับปรุงชีวิตของตนเอง ผู้นำในการก่อตั้งลัทธิปรัชญา
 สาร์ตานิยม คือ วิลเลียม ซี แบกเลย์ (William C. Bagley) ซึ่งเขากล่าวว่า
 หน้าที่ของการศึกษา คือ ปกป้องประชาธิปไตย เพื่อผดุงไว้ซึ่งเสรีภาพทางศาสนา ทาง
 การพูด การเขียน และการสมาคม การศึกษาจะต้องผลิตพล เมืองที่มีความรับผิดชอบต่อ
 สังคม และมีความรู้พื้นฐานที่ ซึ่งหน้าที่เหล่านี้สำคัญเกินกว่าที่จะให้ผู้เรียน เรียนรู้
 ได้เองจากประสภการณที่ครูจัดให้ แบกเลย์ และคณะของเขาได้ทำการรณรงค์ เผยแพร่
 ความคิดของเขาทางสื่อมวลชนก็ได้รับความสนใจจากบุคคลทั่วไป เพราะคนอเมริกัน เริ่ม
 ระแวงภัยจากลัทธิคอมมิวนิสต์ และกล่าวว่า ถ้าปล่อยให้เด็กเรียนรู้จากประสภการณ
 ดังกล่าวจะทำให้ล่าหลังประเทศอื่น เช่น รัสเซีย ซึ่งเป็นคู่แข่งสำคัญของอเมริกา
 ปรัชญาสาร์ตานิยมได้รับความนิยมอย่างสูงในสหรัฐอเมริกาในระหว่างสงครามโลก
 ครั้งที่ 2

1.2 แนวคิดพื้นฐาน ปรัชญาการศึกษาสาร์ตานิยมมีรากฐานมา
 จากปรัชญาพื้นฐาน คือ ลัทธิจิตนิยม (Idealism) ฝ่ายหนึ่ง ซึ่งถือว่าความรู้ หรือ
 ความจริงเกิดมาจากการคิด การหยั่งรู้เป็นสำคัญ และจากลัทธิวัตถุนิยม (Realism)

อีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งถือว่า ความรู้หรือความจริงเกิดมาจากการได้สัมผัสหรือมีประสบการณ์ กับสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น สิ่งเหล่านี้รวมกันเข้าเป็น เนื้อหา หรือสาระ (Essence) ซึ่งถือเป็นหลักสำคัญของปรัชญา ปรัชญาการศึกษาลัทธินี้ ให้ความสนใจและความเชื่อ ในสิ่งที่ เป็นสาระสำคัญทั้งหลายอัน เป็นแกนกลางของแต่ละสังคมที่จะขาดเสียมิได้ เช่น ความรู้ ทักษะ ทศนคติ ค่านิยม วัฒนธรรม และอื่น ๆ สิ่งเหล่านี้จะต้องได้รับการ ทะนุบำรุง ถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นหลัง เพราะเป็นสิ่งที่ทิ้งาม ถูกต้อง และได้รับการ ก่อขึ้นรอกงมาแล้ว ควรจะนำมาปฏิบัติและถ่ายทอดต่อไป ซึ่งถ้าหากปฏิบัติได้ตามแนวทางนี้ แล้ว สังคมก็จะสงบสุข มีความมั่นคง ดังนั้นปรัชญาในแนวนี้จึงจัดเข้าในกลุ่มอนุรักษนิยม (Conservative)

1.3 แนวความคิดทางการศึกษา แนวความคิดทางการศึกษาของปรัชญา สาร์ตตินิยมนี้ได้เริ่มมีมานานแล้วในอดีต แต่การก่อตั้งลัทธินี้ขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นระบบ เริ่มใน สหรัฐอเมริกาในสมัยของ วิลเลียม แมกซ์เวลล์ และนักการศึกษาอื่น ๆ อีกหลายท่านได้ รวมตัวกัน เป็นทางการภายใต้ชื่อว่า คณะกรรมการสาร์ตตินิยมเพื่อความก้าวหน้าของ การศึกษาอเมริกัน (The Essentialist Committee for the Advancement of American Education) เมื่อ ค.ศ.1938¹

1.3.1 จุดมุ่งหมายของการศึกษา การศึกษาตามแนว ลัทธินี้ เน้น เนื้อหาสาระและความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมของสังคมซึ่งได้ทดลอง และทดสอบมาแล้วนานปีว่า เป็นของดี เหมาะสม เราจึงควรเรียนรู้ เข้าใจ จดจำ และรักษาเอาไว้ จุดมุ่งหมายของปรัชญาสาร์ตตินิยมมี 2 ระดับ คือ ระดับมหภาค (Macro Level) หรือระดับกว้าง ๆ ซึ่งมุ่งจะถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมอันมีความสำคัญต่อมวลมนุษยชาติ ให้มนุษยชาติเข้าใจถึงระเบียบแบบแผนทางธรรมชาติ ซึ่งเป็น ส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรม สามารถมองเห็นผลที่ตามมาของการกระทำได้อีกระดับหนึ่ง คือ ระดับจุลภาค (Micro Level) หรือระดับเฉพาะตัว มุ่งจะ พัฒนาสติปัญญา และคุณวินัยของมนุษย์ให้เป็นผู้มีความเฉลียวฉลาด และมีความประพฤติ

¹ Raymond F. Callahan, An Introduction to Education in American Society (New York: Alfred A. Knopf, 1961), p.346.

ศึกษาม¹

นอกจากนี้จุดมุ่งหมายของการศึกษาในปรัชญา
แนวนี้ยังส่งเสริมให้ยูเรียนมีระเบียบวินัย รู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น และมีความขยัน
หมั่น เพียรในการศึกษาเล่าเรียน และการทำงาน

1.3.2 โรงเรียน การเรียนรู้เนื้อหาในกลุ่มนี้ไม่ได้เน้น
เนื้อหาที่นำไปใช้ทันทีทันใด แต่มุ่งให้ยูเรียนเข้าใจ จดจำ นำไปใช้ได้ภายหลัง สำหรับการ
รักษาและถ่ายทอดไว้ให้กับคนรุ่นหลังต่อไป โรงเรียนในแนวทางของปรัชญาสาขา
นี้จึงมีบทบาทในฐานะที่เป็น เครื่องมือของสังคม เพื่อการเรียนรู้ เข้าใจเรื่องราวของ
สังคม เด็กจะเรียน เรื่องของสังคมโดยเฉพาะกฎเกณฑ์ ประเพณี วัฒนธรรมต่าง ๆ
จากโรงเรียน โรงเรียนจะต้องสร้างบรรยากาศทางการศึกษาให้เหมาะแก่การพัฒนา
สติปัญญา จริยธรรม และการถ่ายทอดวัฒนธรรม ไม่มีการแนะนำ หรือปรับปรุง
เปลี่ยนแปลงอย่างใดทั้งสิ้น มีแต่รักษาไว้ไม่เปลี่ยนแปลง และถ่ายทอดต่อไปเท่านั้น

1.3.3 หลักสูตร เป็นหลักสูตรที่เน้น เนื้อหาวิชา เป็น
ศูนย์กลาง (Subject - Matter Centered) และเน้นหลักสูตรที่จัดเตรียมไว้
ล่วงหน้าอย่างเป็นระบบต่อเนื่องตามขั้นตอนความยากง่าย และเนื้อหาวิชาในหลักสูตร
จะต้องเป็นสิ่งที่ตายตัว เปลี่ยนแปลงไม่ได้ และเป็นสากล วิชาพื้นฐานที่จัดไว้ในหลักสูตร
ได้แก่ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ ตรรกวิทยา ศิลปะ ดนตรี ภาษา
วรรณคดี และอื่น ๆ ทั้งยูเรียนและผู้สอนจะรู้ล่วงหน้าจะเรียนจะสอนอะไร การเรียน
การสอนก็จะ เป็นแบบแผน เดียวกันทั่วประเทศ

1.3.4 ครู เป็นบุคคลที่มีความสำคัญมาก เพราะมี
ประสบการณ์มากจากการที่ได้รับการถ่ายทอดสิ่งต่าง ๆ มา เพื่อที่จะถ่ายทอดไปสู่ยูเรียน
ครูจะเป็นผู้กำหนดสิ่งต่าง ๆ เองทั้งหมดทั้งในค่านี้อาหา กระบวนการเรียนการสอน
กิจกรรม ครูเป็นผู้เชื่อมโยงโลกของผู้ใหญ่กับโลกของเด็กเข้าด้วยกัน โดยครูเป็นผู้
ในการสร้างพัฒนาการให้แก่เด็กโดยที่เด็กไม่ต้องนำตัวเอง บทบาทของครู อาจสรุปเป็น

¹ ตักดา ปรารักษ์ประทานพร, ปรัชญาการศึกษาฉบับพื้นฐาน, หน้า 84.

ข้อ ๆ ใดดังนี้¹

ห้องเรียน

(1) ครู เป็นผู้รู้ เนื้อหาที่ถูกต้องเหมาะสมที่สุดในห้องเรียน

(2) ครู เป็นผู้กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน

(3) ครู เป็นผู้นำห้องเรียนและถือว่าเป็นผู้นำที่

ฉลาดรอบรู้

(4) ครู เป็นแบบแผนและแม่พิมพ์ของการศึกษา

1.3.5 นักเรียน นักเรียนทำหน้าที่ เป็นผู้ทำตามคำสั่ง

ของครู หรือ เปรียบเหมือนภาวะที่รองรับความรู้จากครู โดยนักเรียนจะต้องเป็นผู้รับผู้ฟัง และทำความเข้าใจในเนื้อหาสาระต่าง ๆ ที่ครูกำหนดให้ เพื่อประโยชน์ต่อการปฏิบัติในชีวิตอนาคตและสืบทอดต่อไป

1.3.6 วิธีการเรียนการสอน การเรียนการสอนตาม

แนวปรัชญาที่ขึ้นอยู่กับครู เป็นสำคัญ ครู เป็นผู้อธิบาย ชี้แจงให้นักเรียน เข้าใจตามนักเรียนจะต้องจดจำ ดูคลื่อนความรู้จากครู และเก็บรักษาไว้ การเรียนการสอนจึงเน้นการบรรยายเป็นหลัก ทักษะของครู และ เนื้อหาวิชาเป็นสิ่งสำคัญมาก มากกว่าความสนใจของเด็ก การถามตอบในห้องเรียน เป็นการถามตอบเพื่อทบทวนความเข้าใจมากกว่าที่จะให้เด็กแสดงความคิดเห็น ครูจะต้องอาศัยความชำนาญและทักษะที่เหนือชั้นกว่าชักนำให้เด็กเล่า เรียนในสิ่งที่ เป็นประโยชน์ ดังนั้นการเรียนรู้อัจฉลวจึงเป็นงานที่หนักมาก ครูจะต้องจดจำนักเรียนให้ได้ทุกคน และถือว่า เด็กที่จดจำ เนื้อหาวิชาได้มากที่สุด เป็นคนที่เก่งที่สุดในชั้นเรียน นอกจากการเรียนการสอนจะ เน้น เนื้อหาวิชาแล้ว ก็ยังเน้นการฝึกฝนและสร้างผู้นำในกลุ่มด้วย ผู้นำในกลุ่มจะต้องเรียน เก่ง จดจำเนื้อหาได้ดี มีระเบียบ วินัย และควบคุมวินัยในชั้นเรียนได้ การจัดเวลาเรียน และ ตารางสอนแน่นอนตายตัว ซึ่งครูเป็นผู้กำหนดขึ้นทั้งสิ้น

2. ปรัชญาการศึกษา นิรันตรนิยม (Perennialism)

2.1 ภูมิหลัง ในขณะที่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกกำลังมีความ

¹ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า 66.

ก้าวหน้าทางด้าน เศรษฐกิจ และอุตสาหกรรม ทำให้เกิดความสับสนวุ่นวายในสังคม
ปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมอุตสาหกรรม เพราะเกิดการแก่งแย่งแข่งขันกันทาง
ด้านการค้าอย่างไร้ศีลธรรม มีการเอารัดเอาเปรียบกันอยู่ทั่วไป ระบบครอบครัว เริ่ม
ไม่มั่นคง พ่อแม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ดูขาดความอบอุ่น ไม่มีคนคอยดูแล เกิดปัญหา
เกี่ยวกับเยาวชนในด้านการควบคุมวุ่นวาย และที่สำคัญที่สุดคือมนุษย์ เริ่ม เสียความ เป็นมนุษย์
ไปทีละน้อยให้กับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี¹ เป็นเหตุให้สิ่งค้ำจุนทางอารยธรรมและ
ทางวัฒนธรรมทั้งหลายเสื่อมทรามลงไป ขณะเดียวกันก็มองเห็นว่า แนวทางคำ เป็นชีวิต
ที่ค้ำจุนตามแบบอย่างของอารยธรรมในสมัยกลาง (ระหว่างศตวรรษที่ 13-15) เป็น
แบบอย่างที่ค้ำจุนไม่เสื่อมสลาย นักการศึกษาฝ่ายนี้จึงมีแนวความคิดที่จะกลับไปยึดถือ
ความเชื่อเกี่ยวกับสังคม ความรู้ ค่านิยม และวัฒนธรรมตามแบบของสมัยกลาง²
นักการศึกษาและนักปรัชญาที่เป็นผู้นำลัทธินี้คือ โรเบิร์ต
เอ็ม ฮัทชินส์ (Robert M. Hutchins) และ มอร์ติเมอร์ เจ แอดเลอร์
(Mortimer J. Adler) ทั้ง 2 ท่านได้รวบรวมหลักการและให้กำเนิดลัทธินี้ เมื่อ
ค.ศ. 1929

2.2 แนวคิดพื้นฐาน ปรัชญาพื้นฐานที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดนี้คือ
ปรัชญา โทมัสนิวมใหม่ (Neo-Thomism) ซึ่งมีต้นตอมาจากอริสโตเติล (Aristotle)
และ เซนต์ โทมัส อากวินัส (St. Thomas Aquinas) ปรัชญาสาขานี้ สนใจในเรื่อง
เหตุผลจนได้ชื่อว่าเป็น โลกแห่งเหตุผล (A World of Reason) โดยถือว่า มนุษย์มี
ความสามารถที่จะใช้ความคิด และ เหตุผลมาตัดสินสิ่งต่าง ๆ ได้ ซึ่งความสามารถนี้
สิ่งมีชีวิตอื่นไม่อาจจะทำได้ มนุษย์จึงได้ใช้เหตุผลอยู่ตลอดเวลาที่ยังมีชีวิตอยู่ ส่วนความรู้
นั้นก็ได้อาจมาจากการคิดหาเหตุผล ซึ่งความสามารถในการคิดหาเหตุผลนั้นมีมาแต่กำเนิด
ความเชื่อพื้นฐานของทฤษฎีการศึกษาแบบนิรันดร์นิวม มีดังนี้³

¹ สักดา ปรากฏประทานพร, ปรัชญาการศึกษาฉบับพื้นฐาน, หน้า 95.

² บรรจง จันทรสา, ปรัชญาการศึกษา (โดยวิไลมาศนิช: 2522),
หน้า 240.

³ สักดา ปรากฏประทานพร, ปรัชญาการศึกษา เล่ม 1, หน้า 76.

1. มนุษย์ เป็นผู้มี เหตุผล และจิตใจบริสุทธิ์ มีความดี อยู่ในตน และ เป็นผู้ที่สนใจต่อศาสนา มาแต่กำเนิด
2. พื้นฐานธรรมชาติของมนุษย์ เหมือนกันทุกกาลและเทศะ แม้สภาพแวดล้อมจะต่างกันหรือ เปลี่ยนแปรไป ความจริงย่อม เหมือนกันทุกแห่ง
3. สิ่ง ที่ถือว่าสำคัญที่สุดของมนุษย์คือ สติปัญญา และ ความมีอิสระ

4. มนุษย์มีความจำเป็นในการสืบทอดวัฒนธรรม

2.3 แนวคิดทางการศึกษา โดยทั่วไปปรัชญาสาขานี้แบ่ง

แนวการศึกษาออกเป็น 2 แนว คือ แนวแรกเน้นหนักในเรื่องของเหตุผล สติปัญญา แนวที่สอง เกี่ยวพันกับศาสนานิกายคาทอลิก ที่สัมพันธ์กับ เรื่องของศาสนาและ เหตุผล เป้าหมายก็คือ พระเจ้า (God) ใ้แก่ พวกโรงเรียนสอนศาสนาต่าง ๆ แต่ในที่นี้ จะกล่าวถึงแนวของปรัชญาที่ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนาโดยตรง

2.3.1 จุดมุ่งหมายของการศึกษา ปรัชญาการศึกษา สาขานี้มีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างคนให้เป็นคน โดยสมบูรณ์ เป็นคนที่แท้จริง ซึ่งการที่จะเป็น คนสมบูรณ์นั้นจะต้องมีความเข้าใจตนเอง นักเรียน เป็นผู้ที่มีเหตุผลและมีความดีในตัวเองอยู่แล้ว การศึกษาจะต้องมุ่งพัฒนาสิ่งเหล่านี้ให้ดีขึ้น สูงขึ้น การศึกษาจึงมุ่งพัฒนา นักเรียน เป็นรายบุคคล และการศึกษาไม่มุ่งที่การเปลี่ยนแปลงของสังคม หากมุ่งไปที่ คุณความดีสูงสุดที่ไม่เปลี่ยนแปลง นอกจากนี้การศึกษาจะต้องทำให้เด็กรู้คุณค่าของ มรดกทางวัฒนธรรมควบคู่ไปด้วย

2.3.2 โรงเรียน โรงเรียนไม่มีบทบาทต่อสังคม โดยตรง เพราะปรัชญาลัทธินี้ เน้นการพัฒนาคนมากกว่าที่จะพัฒนาสังคม เมื่อคน เป็นคนดีแล้ว เป็นคนสมบูรณ์แล้วสังคมก็จะดีตามไปด้วยดูจตุโกโซ โรงเรียนตามแนวคิดนี้จึง เป็นพาหะหรือสื่อกลางที่จะนำเด็กไปสู่สังคม ค่านิยม และวัฒนธรรมอัน เป็นนิรันดร การ จัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนควร เป็นไปในแนวทางที่ช่วยให้เด็กได้วางรู้ถึงการมีอยู่ ของสังคม บรรยากาศในโรงเรียนจึงควร เป็นไปในลักษณะที่จะให้เด็กตื่นตัว เป็นผู้รัก สังคมในตัวเองและเพื่อตัวของเด็กเอง ด้วยเหตุนี้โรงเรียนจึงต้องเคร่งครัดในระเบียบ วินัยและการประพฤติปฏิบัติ

2.3.3 หลักสูตร หลักสูตรประกอบด้วยเนื้อหาวิชา
ที่ส่งเสริมปัญญาธรรมและจริยธรรม ใ้แก่ หลักสูตรที่เรียกกันว่าหลักสูตรศิลปศาสตร์
(Liberal Arts) เพราะวิชาในข่ายของศิลปศาสตร์จะช่วยฝึกฝนให้ผู้เรียนได้ฝึกฝน
การใช้เหตุผลและฝึกฝนสติปัญญา ทำให้มีความคิดความอ่านกว้างขวาง การศึกษาตาม
หลักของ 3 R's (อ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็น) เป็นหลักวิชาพื้นฐานทั่ว ๆ ไปที่
ควรจะศึกษา นอกจากนี้ก็เป็นวิชาอื่น ๆ เช่น วรรณคดี ปรัชญา ประวัติศาสตร์ และ
วิทยาศาสตร์ เพราะสิ่งที่เรียนแสดงถึงความมีสติปัญญา เป็น เลิศของมนุษย์ก่อนที่จะได้ฝึกค้น
สิ่งที่ดีเป็นมรดกตกทอดมาถึงเรา เพื่อให้เรานำมาใช้ให้เกิดประโยชน์

2.3.4 ครู ครูตามปรัชญานี้จะต้องเป็นผู้รู้ เช่นเดียวกับ
ครูในปรัชญาสารัตถนิยม แต่ไม่ใช่เป็นฝ่ายให้แก่นักเรียนฝ่ายเดียว ต้องถือว่านักเรียนจะ
ต้องมีเหตุผลและความเชื่อในตัวเองบ้าง ครูจะต้องสร้างบรรยากาศเพื่อให้นักเรียนได้ศึกษา
เหตุผล และพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม โดยครูเสนอความรู้ ข้อคิด แล้วให้นักเรียน
ได้มีโอกาสถกเถียง แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ครูในบทบาทนี้จึงเป็นผู้นำทาง
สติปัญญา

2.3.5 ผู้เรียน จะต้องเป็นผู้มีเหตุผล มีจิตใจบริสุทธิ์
และมีแนวโน้มไปในทางดี มีสติปัญญา และศักยภาพในตัวเองอยู่แล้ว ดังที่ มอร์ติเมอร์
เจ แอดเลอร์ (Mortimer J. Adler) กล่าวว่า "จิตมนุษย์โดยธรรมชาติมีความ
โน้มเอียงที่จะอยากรู้ อยากรู้อย่างไรและหาความรู้"¹ การที่จะให้เกิดการพัฒนาทางค่าน
การ เรียนรู้ ผู้เรียนจะต้องฝึกฝนคุณสมบัติที่มีอยู่ โดยการสอนและแนะนำจากครู หรือได้
แลกเปลี่ยนความคิดและเหตุผล กับ เพื่อนนักเรียนเอง

2.3.6 วิธีการเรียนการสอน การเรียนการสอนตาม
แนวปรัชญาการศึกษาดีทิสันนี้ ยึดหลัก "สมรรถภาพในการคิดอย่างมีเหตุผล" (Faculty
of Reason) และใช้การศึกษาพัฒนาสิ่งนี้ก่อนสิ่งอื่น² และเนื่องจากปรัชญานี้มี

¹ Van Cleve Morris, Philosophy and the American School,
p.149.

² บรรจง จันทรสา, ปรัชญากับการศึกษา, หน้า 163.

จุดมุ่งหมายในการสร้างคนให้เป็นคนสมบูรณ์ จึงต้องฝึกฝนศักยภาพที่มีอยู่ในตัวของ
 ผู้เรียน โดยการสอนให้แสดงออกถึงสิ่งเหล่านี้ วิธีการเรียนการสอนจึงต้องใช้
 วิธีการกระตุ้นให้ศักยภาพดังกล่าวได้พัฒนา วิธีการที่สำคัญคือ การอภิปราย ถกเถียง
 โดยการใช้เหตุผลประกอบ ผู้สอนจะต้องแสดงบทบาทสำคัญในการนำอภิปราย หรือ
 ตั้งปัญหาขึ้นเพื่อท้าทายผู้เรียนได้ใช้ความรู้ ความคิด และสติปัญญาของตนให้มากที่สุด
 เท่าที่จะทำได้

3. ปรัชญาการศึกษาประสบการณ์นิยม (Experimentalism)

3.1 ภูมิหลัง เมื่อสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 1 ค.ศ. 1818
 จนถึงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ค.ศ. 1945 ทั่วโลกพากันเข้าใจกันว่า สังคมย่อม
 เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และการเปลี่ยนแปลงของสังคมเป็นสิ่งที่น่าสนับสนุน แม้ว่า
 บางประเทศในปัจจุบันยังคงคิดว่า สถาบันต่าง ๆ ของสังคมมีอยู่อย่างไรแต่เดิมนั้น
 คืออยู่แล้ว เป็นสิ่งมีค่าที่คงทนถาวร ไม่ควรเปลี่ยนแปลง แต่พัฒนาการของเทคโนโลยี
 และวิทยาศาสตร์สมัยใหม่เริ่มทำให้ประเพณีเก่า ๆ บางอย่าง ศรัทธาและมาตรฐาน
 ทางสังคมหลายอย่างของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไป¹

ขณะเดียวกันประเทศอเมริกาได้พัฒนาเศรษฐกิจของตน
 เป็นอย่างมาก ประกอบกับไคมีนักวิทยาศาสตร์ชาวอังกฤษหนึ่งชื่อ ชาร์ลส์ ดาร์วิน
 (Charles Darwin, 1809-1882) ได้พิมพ์หนังสือชื่อ กำเนิดของสปีชีส์ (The
 Origin of the Species) เมื่อปี ค.ศ. 1859 ในหนังสือเล่มนี้ ดาร์วิน เสนอ
 ความคิดว่า สิ่งมีชีวิตพัฒนามาจากรูปแบบของชีวิตง่าย ๆ โดยการปรับปรุงลักษณะ
 ต่าง ๆ ให้ดีขึ้นกว่าเดิม โดยธรรมชาติเป็นผู้คัดเลือกลักษณะที่ดีเอาไว้ เขาได้เสนอ
 ทฤษฎีวิวัฒนาการของเขาที่มีชื่อว่า การคัดเลือกโดยธรรมชาติ (Natural Selec-
 tion)² ซึ่งก่อนที่ดาร์วินจะเสนอทฤษฎีวิวัฒนาการของเขา คนในซีกโลกตะวันตก
 มีความเชื่อว่า เมื่อชีวิตอุบัติแล้วจะไม่มีเปลี่ยนแปลง แต่ดาร์วินเชื่อว่า สิ่งมีชีวิต

¹ ภิญโญ สาร, การบริหารการศึกษา, หน้า 107.

² ศักดา ปรารักษ์ประทานพร, ปรัชญาการศึกษามัธยมศึกษา, หน้า 50.

สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เพราะเขามีความเชื่อว่า ธรรมชาติเปลี่ยนแปลงสภาพอยู่เสมอ มนุษย์จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงตัวเองให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ความนึกคิดของ คาร์วิน เรื่องการคัดเลือกโดยธรรมชาติและ ความอยู่รอดของผู้ที่เหมาะสม ก็คือ ชีวิตที่ดีที่สุดไม่ใช่เป็นสิ่งที่ เป็นสากล และไม่ไ้มีรูปแบบเดียว แต่ขึ้นอยู่กับสภาวะที่ธรรมชาติ กำหนด ความมนุษย์สามารถอยู่ได้ในธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ มนุษย์ก็จะมีชีวิตที่ดี¹

3.2 แนวคิดพื้นฐาน ปรัชญาการศึกษาประสบการณ์นิยม มาจาก ปรัชญาแบบท คือ ปรัชญาปฏิบัตินิยม (Pragmatism) ซึ่งเป็นปรัชญาที่มุ่งจะพิจารณา ในแง่ของการนำไปปฏิบัติได้ (A World of Experience)² ซึ่งนักปฏิบัตินิยมถือว่า อะไรที่มนุษย์ไม่สามารถจะรู้ได้ก็ไม่ถือว่าเป็นจริงในขณะนั้น ความเป็นจริงเป็นสิ่งที่มนุษย์ ต้องคิด และสร้างขึ้นมา ความจริงเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับโลก หรือ สิ่งแวดล้อม ซึ่งสิ่งเหล่านี้รวมเรียกว่า ประสบการณ์ (Experience) แต่ประสบการณ์ ตามความหมายของปฏิบัตินิยมมิได้มีความหมายแคบ ๆ ถึงสิ่งที่พบเห็นมาในอดีตเท่านั้น หากหมายรวมถึงทุกอย่างที่มนุษย์กระทำ คิด และรู้สึก รวมถึงการคิดใคร่ครวญ การ ลงมือกระทำ การบังเกิดผลตามมา การเปลี่ยนแปลงที่เกิดในตัวผู้กระทำ การเรียนรู้ อย่างต่อเนื่องในสิ่งนั้น ๆ กระบวนการทั้งหมดเหล่านี้เกิดขึ้นครบถ้วนจึงจะเรียกได้ว่า เป็นประสบการณ์³

เพราะฉะนั้น สิ่งใดที่อยู่นอกเหนือจากประสาทสัมผัสของ มนุษย์จึงเป็นสิ่งที่มนุษย์ไม่สามารถจะมีประสบการณ์ได้ และไม่สามารถรู้ได้ว่าความจริง ของสิ่งนั้นคืออะไร ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของประสบการณ์ คือ ความเป็นจริงมี ลักษณะยืดหยุ่น ไม่ตายตัว ความจริงสูงสุดไม่มี เพราะประสบการณ์ของมนุษย์ เปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการอยู่เสมอ⁴

¹ศักดิ์ดา ปรากฏ์ประทานพร, ปรัชญาการศึกษาแบบพื้นฐาน, หน้า 51-52.

²กิตติมา ปรีดีดิถลก, ปรัชญาการศึกษาเล่ม 1, หน้า 58.

³บรรจง จันทรส, ปรัชญากับการศึกษา, หน้า 81.

⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 51-52.

3.3 แนวคิดทางการศึกษา ปรัชญาการศึกษาประสบการณ์นิยม
 เชื่อในเรื่องความเปลี่ยนแปลง การศึกษาจึงเป็นกระบวนการของการพัฒนา เพราะ
 การพัฒนาจะต้องมีการเปลี่ยนแปลง นักการศึกษาจะต้องพร้อมที่จะปรับวิธีการและ
 นโยบายต่าง ๆ ของการศึกษา ให้ผู้เรียนได้ความรู้ใหม่ ๆ การเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ
 จากสิ่งแวดล้อมของผู้เรียนเอง

3.3.1 จุดมุ่งหมายของการศึกษา การศึกษาในทรรศนะ
 ของประสบการณ์นิยมไม่มีจุดมุ่งหมายที่กำหนดตายตัว เพราะโลกนี้เปลี่ยนแปลงและ
 วิวัฒนาการอยู่เสมอ สิ่งที่มีคุณค่าสำหรับคนหนึ่ง ในขณะหนึ่งอาจจะไม่ดี ไม่มีคุณค่า
 สำหรับอีกคนหนึ่ง ในอีกขณะหนึ่ง จอห์น ดีวอี้ ได้กล่าวในเรื่องนี้ไว้ว่า

การศึกษานั้นไม่มีจุดมุ่งหมาย บุคคล ผู้ปกครอง และครู มีจุดมุ่งหมาย
 การศึกษาเป็นคุณค่าเชิงนามธรรม จึงไม่มีจุดมุ่งหมายอะไร เพราะ
 เหตุที่คนมีจุดมุ่งหมาย และแต่ละคนก็แตกต่างกัน จุดมุ่งหมายจึง
 แตกต่างกันไปด้วย ในโรงเรียนจุดมุ่งหมายจึงต้องแตกต่างกันไปตาม
 ความแตกต่างของเด็ก เปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญของเด็ก และ
 พร้อมกับความเจริญทางประสบการณ์ของผู้สอน¹

ดังนั้นจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่ชัดเจนของลัทธิ
 ปรัชญา นี้ คือ ส่งสอนให้ผู้เรียนรู้จักคิดและรู้จักแก้ปัญหา เพื่อที่จะไปนำประสบการณ์ที่
 ได้มาจากการแก้ปัญหาไปใช้ในการตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเมื่อเผชิญกับเหตุการณ์ต่างๆ
 ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และจะต้องให้การศึกษารูปร่าง กาย อารมณ์
 สังคม และ อารมณ์ สิ่งที่เรียนก็ต้องสอดคล้องกับชีวิตประจำวัน และสังคมของผู้เรียน
 ให้มากที่สุด ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีประชาธิปไตยทั้งในและนอกห้องเรียน รู้จักตนเอง
 และสังคม เพื่อที่จะได้ปรับตัวเองให้อยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

3.3.2 โรงเรียน โรงเรียนควรจะต้องเป็นแหล่ง
 สร้างสรรค์ประสบการณ์และชีวิตจริงให้กับเด็ก เพื่อเด็กจะได้เรียนรู้ปัญหาและวิธีแก้
 ปัญหาชีวิตและปัญหาสังคม ดังนั้นโรงเรียนจะต้องจำลองแบบที่ค้ำจุนของสังคมเอาไว้

¹ John Dewey, Democracy and Education, p.125.

แล้วจัดประสบการณ์ให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของเด็กแต่ละกลุ่ม ประสบการณ์ที่จัดให้ กับเด็กจะต้องเกิดต่อเนื่องกันไปตามลำดับและเด็กสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ได้ โรงเรียนกับสังคมจะต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลง โรงเรียนก็จะต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย เด็กจะได้ปรับตัวตั้งแตอยู่ในโรงเรียน เพื่อเตรียมเผชิญกับชีวิตจริง เมื่อออกไปอยู่ในสังคมและสามารถพัฒนาสังคมไปสู่ แนวทางประชาธิปไตยได้

3.3.3 หลักสูตร เป็นหลักสูตรที่ให้ประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้เรียน และเป็นประสบการณ์ที่สัมพันธ์กับสังคม เนื้อหาของ หลักสูตรจะคงเกี่ยวกับชีวิตและความเป็นอยู่ประจำวัน การเรียนรู้จากหลักสูตรจะทำให้ผู้เรียนสามารถนำไปแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ หลักสูตรจะต้องยืดหยุ่นได้และมีการ ทดสอบอยู่เสมอ เพื่อไม่เป็นการบังคับหรือตายตัว เนื่องจากนักประสบการณ์นิยมเน้น การดำรงชีวิตในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ หลักสูตรจะเน้นวิชาที่สร้างเสริม ประสบการณ์ดังกล่าว เช่น สังคมศึกษา วิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ก็ถือว่าสำคัญ แต่สำคัญในแง่วิธีการ คือ วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) ไม่ใช่ตัวเนื้อหาวิชา นอกจากนี้วิชาประวัติศาสตร์ มนุษยศาสตร์ วรรณคดี ก็ได้รับการ ส่งเสริมให้จัดสอนควบคู่กัน

3.3.4 ครู ครูมิใช่ผู้สอนโดยตรงแต่จะทำหน้าที่ ช่วยเหลือ แนะนำเด็กเป็นสำคัญ โดยการวางแผนว่า ควรจะให้ผู้เรียนมีกิจกรรม การเรียนรู้อะไรบ้าง ครูจะต้องไม่กะเกณฑ์ให้เด็กทำตามอย่างคร่ำ แต่จะคอยกระตุ้น ให้เด็กสนใจใฝ่รู้ เมื่อเด็กสนใจแล้ว ครูก็จะตั้งใจกำลังใจ ใจกว้างปรึกษา และคอย คุดูแลให้เด็กลงมือกระทำด้วยตนเอง ครูจะต้องสนใจเด็กทุกคน และต้องทราบว่า แต่ละคนมีความถนัดและสนใจในสิ่งใด เพื่อจะได้ส่งเสริมให้ถูกต้องและเหมาะสม โดยครูจะเป็นผู้รวมโครงการการเรียนรู้ไปพร้อมกับเด็ก

3.3.5 ผู้เรียน ลัทธินี้ให้ความสำคัญต่อผู้เรียนมาก โดยถือว่า ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้โดยลงมือกระทำ (Learning by Doing) ผู้เรียนจะต้องเลือกตัดสินใจด้วยตนเองในเรื่องที่ต้องการจะเรียน แต่จะต้องได้รับการ แนะนำแนวทางจากครูในการช่วยจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ เพราะเด็กจะเรียนรู้ได้ก็ ถ้าเขามีความคิดว่าจำเป็นต้องเรียน มิใช่ถูกยึดเยี่ยหรือบังคับว่าต้องเรียน

3.3.6 วิธีการเรียนการสอน มีหลักสำคัญดังนี้

1. บิดเด็กเป็นศูนย์กลาง โดยพิจารณาความสนใจ ความถนัด และความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก
2. เน้นการสอนที่มีกิจกรรมที่สนองความกระตือรือร้น และความสนใจของผู้เรียน
3. เรียนโดยการแก้ปัญหา และค้นคว้าทดลอง
4. ส่งเสริมประชาธิปไตยและความร่วมมือกันในการเรียนการสอน
5. ครูเป็นผู้จัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยตนเอง

4. ปรัชญาการศึกษาบูรณนิยม (Reconstructionism)

4.1 ภูมิหลัง สาเหตุที่เกิดปรัชญาการศึกษาลัทธินี้ขึ้นก็เพราะว่าในปี ค.ศ. 1929 ในสหรัฐอเมริกาได้เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำขึ้นไป คนว่างงานเกิดความยากแค้นทั่วไป จึงได้เกิดนักศึกษากลุ่มหนึ่งขึ้นมา เรียกว่า Frontier Thinker นักศึกษากลุ่มนี้พยายามจะเปลี่ยนโรงเรียนให้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคม สร้างสังคมใหม่โดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือเพื่อให้เกิดความเสมอภาคยุติธรรมกว่าสังคมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ผู้นำคนสำคัญในการเผยแพร่แนวคิดนี้ ได้แก่ จอร์จ เคานท์ส (George Counts) แฮโรลด์ รักก์ (Harold Rugg) และ วิลเลียม เอช คิลแพทริค (William H. Kilpatrick) ได้ให้การสนับสนุนที่จะให้การศึกษาหันมาตระหนักในความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น โรงเรียนจะคงเด็กไว้ใช้ผลประโยชน์ของคนเพียงกลุ่มเดียว แต่ต้องรับใช้คนส่วนใหญ่ของสังคม แนวความคิดนี้ เริ่มมาตั้งแต่สมัยของ จอห์น ดีวีย์ (John Dewey) ใน ค.ศ. 1920 แต่ยังไม่ปรากฏเด่นชัดจนกระทั่งประมาณ ค.ศ. 1950 ซีโธคอร์ แบรมเมลด์ (Theodore Brameld) นักการศึกษาคนสำคัญของสหรัฐอเมริกาได้เสนอแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาพร้อมทั้ง

รายละเอียดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามแบบบูรณนิยม (Reconstructionism)¹ ขึ้น และเขาได้รับการยกย่องว่า เป็นผู้วางรากฐานการศึกษาตามแนวปรัชญา

4.2 แนวคิดพื้นฐาน ความคิดของปรัชญาบูรณนิยม มาจาก ปรัชญาแบบท คือ ปรัชญาปฏิบัตินิยม (Pragmatism) คล้ายกับปรัชญาประสมการณนิยม ปรัชญาปฏิบัตินิยมนั้นเชื่อว่า ความรู้ ความจริงนั้นไม่ได้หยุดนิ่ง แต่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ความรู้ไม่ใ้มีค่าในตัวของมัน จะมีค่าหรือมีความหมายต่อเมื่อกันให้มีความหมายแก่มันเอง ความรู้ที่แน่นอนก็ย่อมจะเกิดจากประสบการณ์ของคนนั่นเอง เมื่อเราได้รับประสบการณ์อะไรก็จะเก็บรวบรวมประสบการณ์เอาไว้และคิดใคร่ครวญ ดังนั้น ความรู้ในปรัชญาปฏิบัตินิยมจึงเป็นความรู้ที่ไม่อาจจะยุติใ้ลงง่าย ๆ จะต้องสืบค้นและสร้างประสบการณ์ขึ้นมาใหม่อยู่เรื่อย ๆ เพื่อที่จะหาคำตอบที่ดีที่สุด

คำว่า บูรณะ หรือ reconstruct หมายถึง การสร้างขึ้นมาใหม่ หรือทำขึ้นมาใหม่ แนวคิดของปรัชญาลัทธินี้จึงมุ่งที่การปฏิรูประบบของสังคมขึ้นมาใหม่ และสังคมใหม่ที่มุ่งจะสร้าง ควรจะเป็นสังคมประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ให้ประชาชนสามารถควบคุมสถาบันของชาติและทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ได้ เพื่อให้สังคมเป็นสังคมที่ดีพร้อมทุกด้าน เป็นสังคมที่สูงส่งตามอุดมการณ์ของมนุษยชาติ รวมทั้งมีอุดมการณ์ทางวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ของมนุษยชาติในอนาคต และมนุษย์มีความสามารถที่จะบรรลุถึงได้

4.3 แนวคิดทางการศึกษา จุดสนใจของปรัชญาการศึกษาตามลัทธินี้ก็เพื่อสร้างสรรค์สังคมและรูปแบบของอารยธรรมอันจะเกิดในอนาคต เพราะมีความเชื่อว่า แม้ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี จะทำให้อารยธรรมเจริญมาก แต่ไม่อาจช่วยให้สังคมมนุษย์เกิดความสงบสุข ตรงกันข้าม กลับก่อให้เกิดวิกฤติการณ์สังคม วัฒนธรรม และการเมืองขึ้น จึงจำเป็นจะต้องใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือของมนุษย์ในทางปฏิรูปสังคม²

¹ Theodore Brameld, Toward a Reconstructed Philosophy of Education (New York: Dryden Press, 1956), p.167.

²บรรจง จันทรสา, ปรัชญาการศึกษา, หน้า 247.

4.3.1 จุดมุ่งหมายของการศึกษา การศึกษาจะต้อง
เป็นไปเพื่อการปรับปรุง พัฒนา และสร้างสรรค์สังคมใหม่ที่ดีและเหมาะสมกว่าขึ้นมา
ซึ่งจะกล่าว เป็นรายละเอียดได้ คือ¹

- (1) การศึกษาจะต้องช่วยแก้ปัญหาของสังคม
ที่เป็นอยู่
- (2) การศึกษาต้องเป็นไปเพื่อส่งเสริม พัฒนา
สังคมโดยตรง
- (3) การศึกษาจะต้องมุ่งสร้างระเบียบของ
สังคมใหม่ ซึ่งอยู่บนรากฐานของประชาธิปไตย
- (4) การศึกษาจะต้องให้เด็กเห็นความสำคัญ
ของสังคมควบคู่กับตนเอง

4.3.2 โรงเรียน โรงเรียนมีบทบาทต่อสังคมอย่างมาก
"โรงเรียนต้องการให้สังคมเป็นอย่างไร โรงเรียนก็จัดกิจกรรมต่าง ๆ ฝึกอบรม
นักเรียนให้มีบุคลิกภาพ มีอุปนิสัย ทัศนคติ มีความรู้ความสามารถตามนั้น"² โรงเรียน
จะต้องเป็นสถานที่ที่เด็กจะได้รับการปลูกฝังให้เห็นความสำคัญของการแก้ไขปัญหาสังคม
และทำให้สังคมดีขึ้น ดังนั้นกิจกรรมและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนจำต้องจัดโดยยึดสังคม
และยึดอนาคตเป็นหลัก โรงเรียนจะต้องมีบรรยากาศเป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์แบบ
เพื่อให้ความคิดเห็นของนักเรียนส่วนใหญ่ได้รับการยอมรับและนำไปปฏิบัติ

4.3.3 หลักสูตร หลักสูตรเน้นสังคมเป็นหลัก ผู้เรียน
จะต้องเข้าใจสภาพของสังคมคือพอ และมองเห็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาของสังคม
เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาการจราจร ปัญหายาเสพติด เพื่อให้ผู้เรียนสามารถ
วิเคราะห์ปัญหาเหล่านั้นอย่างชาญฉลาด และเพื่อให้มีความพร้อมในการวิเคราะห์ปัญหา
ควรจะจัดการศึกษาในเรื่องของการอุตสาหกรรม สื่อสารมวลชน การขนส่ง การอนามัย
และสาธารณสุข นิเวศวิทยา รวมทั้งวิชาทั่วไปที่สอนในโรงเรียน เช่น วรรณคดี

¹ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น, หน้า 89.

²สุภร ศรีแสน, ปรัชญาและแนวคิดทางการศึกษา, หน้า 125.

ดนตรี ศิลปะ จีสิกส์ เคมี สังคมวิทยา มานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ และคณิตศาสตร์ ซึ่งสรุปว่า หลักสูตรในปรัชญาสมัยใหม่ให้ความสำคัญแก่วิชาที่ช่วยทำให้ผู้เรียน เข้าใจสังคม เป็นอย่างดี¹

4.3.4 ครู ครูในปรัชญาจะต้องเชื่อมั่นในหลักการประชาธิปไตย และพร้อมที่จะนำไปสอนแก่ผู้เรียน ครูจะต้องเป็นนักบุกเบิก นักแก้ปัญหาและสนใจในเรื่องของสังคมและปัญหาสังคมอย่างกว้างขวาง ครูจะต้องเชื่อและไว้วางใจนักเรียนในความกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและตรวจสอบความคิดเห็นของครูตามแนวทางของประชาธิปไตย เพื่อให้ผู้เรียนมีลักษณะ เป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ทั่วไป² นอกจากนี้ครูจะต้องทำให้ผู้เรียน เห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องสร้างสรรค์สังคมใหม่ขึ้นมา ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนมีการอภิปราย ถกเถียง โต้แย้ง และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ครูจะต้องเสนอปัญหาทางสังคมในชั้นเรียนที่ดึงดูดความสนใจของทุกคน และเมื่อนักเรียนเกิดความสนใจในปัญหานั้น ครูก็ต้องดึงเข้าสู่บทเรียนได้เลย

4.3.5 นักเรียน นักเรียนจะได้รับการปลูกฝังให้ตระหนักถึงหน้าที่ที่มีต่อสังคม เห็นแก่ประโยชน์สังคม เป็นสิ่งสำคัญ และได้รับการฝึกฝนให้รู้จักเทคนิคและวิธีการต่าง ๆ ที่จะทำความเข้าใจ และแก้ปัญหาสังคมในแนวทางของประชาธิปไตย แต่แนวทางและความคิดเพื่อการแก้ไขปัญหานั้น ครูและนักเรียนร่วมมือศึกษาและค้นคว้าไปพร้อม ๆ กับนักเรียน สิ่งสำคัญที่สุดคือ นักเรียนจะต้องเรียนรู้วิธีการทำงานร่วมกัน เพื่อจะวางแผนปฏิรูปสังคมในอนาคต

4.3.6 วิธีการเรียนการสอน การเรียนการสอนในปรัชญาสาขานี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับปรัชญาประสบการณ์นิยม โดยครูจะไม่กำหนดแบบแผนให้นักเรียนปฏิบัติตามมากนัก แต่ให้นักเรียน เรียนรู้ด้วยตัวเอง ลงมือทำเอง มองเห็นปัญหาและเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ด้วยตัวเอง ซึ่งอาศัยวิธีการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์

¹ สักคา ปรารังค์ประธานพร, ปรัชญาการศึกษาฉบับพื้นฐาน, หน้า 124

² เมธี ปิลันธนานนท์, ปรัชญาการศึกษาสำหรับครู, หน้า 97.

(Problem Solving Method) เช่นเดียวกับปรัชญาประสบการณ์นิยม แต่ขณะเดียวกันปรัชญาบูรณนิยมยังอาศัยวิธีการของประวัติศาสตร์ และวิธีการของปรัชญามาประกอบเพื่อให้การศึกษาปัญหาต่าง ๆ หนีไปอย่างกว้างขวาง รัดกุม ถูกต้อง และสมบูรณ์ นอกจากจะใช้วิธีให้นักเรียนได้ลงมือทำเองตามวิธีการของวิทยาศาสตร์แล้ว นักเรียนจะต้องรู้จักวิพากษ์วิจารณ์อภิปรายกัน เพื่อแสวงหาแนวทางในการแก้ปัญหาให้เหมาะสม เพื่อจะได้เป็นแนวทางสำหรับอนาคตว่าเป็นอย่างไร จะทำอะไรในอนาคต แล้วเตรียมตัวตามแนวทางนั้น ๆ

5. ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม (Existentialism)

5.1 ภูมิหลัง ปรัชญาการศึกษาตามแนวอัตถิภาวนิยมจัดเป็นขบวนการทางความคิดแบบใหม่สุด เป็นปรัชญาที่เน้นสภาพความเป็นอยู่ (Existence) ของมนุษย์ และความเป็นตัวของตัวเอง สาเหตุที่ผลักดันให้เกิดปรัชญานี้ก็เนื่องมาจากมนุษย์กำลังสูญเสียตัวเองในระบบสังคมปัจจุบัน เพราะสังคมได้จำกัดเสรีภาพของเราจนหมดสิ้น ยิ่งสังคมมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นเท่าไร เราก็มองไม่เห็นความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้นเท่านั้น ยิ่งวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเจริญมากขึ้นเท่าไร เราก็มองเป็นทาสของมัน และต้องพึ่งพาอาศัยมัน จนไม่มีความเป็นตัวของตัวเองหลงเหลืออยู่เลย ความเคลื่อนไหวที่จะทำให้มนุษย์พ้นจากสภาพที่สูญเสียความเป็นตัวของตัวเองจึงเกิดขึ้น ผู้ที่ให้กำเนิดปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม คือ ซอเรน คีร์เคอการ์ด (Soren Kierkegaard : 1813-1855) นักปรัชญาชาวเดนมาร์ก แต่ความคิดของเขายังไม่แพร่หลาย เพราะงานเขียนของเขาเป็นภาษาเดนมาร์ก จนกระทั่ง ปี ค.ศ. 1935 ได้มีคนแปลเป็นภาษาอังกฤษ ความคิดของเขาจึงรู้จักกันทั่วไป และได้รับการกล่าวขวัญเป็นอย่างมากในช่วงปี ค.ศ. 1950-1965 แต่ความพยายามที่จะนำเอาปรัชญานี้มาประยุกต์ใช้กับการศึกษานั้น เพิ่งจะเริ่มเมื่อราว ๆ 20 ปีมานี้เอง ส่วนมากเป็นผลงานของนักปรัชญาการศึกษาชาวอเมริกัน เช่น แวน คลิฟ มอริส (Van Cleve Morris) และ จอร์จ เอฟ. เนดเลอร์ (George F. Kneller)¹

¹ คีตกา ปรากฏ์ประทานพร, ปรัชญาการศึกษามันพื้นฐาน, หน้า 132-133.

5.2 แนวคิดพื้นฐาน ปรัชญานี้มาจากปรัชญาแบบท คือ ปรัชญาอรรถิภาวนิยม (Existentialism) ลัทธินี้มีความหมายตามศัพท์ คือ Exist หมายถึง มีอยู่ เช่น การมีอยู่ของมนุษย์ในโลก ความหมายของคำ Existentialism ก็มีความหมายว่า เป็นลัทธิที่มีความเชื่อในสิ่งที่มีอยู่จริง ๆ เท่านั้น (A World of Existing)¹ นักอรรถิภาวนิยมเชื่อว่า การมีอยู่ของมนุษย์ มีมาก่อนลักษณะที่เป็นแก่นหรือสสารัตถะของมนุษย์ (Existence Precedes Essence) ซึ่งค้านกับคำสอนของศาสนาที่เชื่อว่าพระเจ้าให้กำเนิดมนุษย์ ก่อนที่จะสร้างมนุษย์พระเจ้าจะต้องมีความคิดเรียบร้อยแล้วว่ามนุษย์ควรจะเป็นอย่างไร แต่ฝ่ายอรรถิภาวนิยมได้อธิบายว่า มนุษย์เกิดมาพร้อมกับความว่างเปล่า ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของมนุษย์แต่ละคนที่จะเลือกร่างลักษณะของตัวเองตามแบบอย่างของตนเอง ปราปรณา การที่มนุษย์จะมีอย่างนี้ได้อำ เป็นต้องมี เสรีภาพเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งเป็น เสรีภาพในการ เลือกและตัดสินใจ และสิ่งสำคัญที่ควบคู่กับการ เลือกคือ ความรับผิดชอบ กิรติ บุญเจือ ได้อธิบายลักษณะของอรรถิภาวนิยมว่า

ลัทธิที่ถือว่า การค้นคว้าหาสสารัตถะ ทำให้ผู้คิดออกห่างจากความ เป็นจริง ความจริงที่แท้จริงก็คือ อรรถิภาวนะของแต่ละบุคคล ซึ่งมีสิ่งแวดลอมและสภาพซึ่งตนเองไคสะสมไว โดยการตัดสินใจเลือกทั้งแตกตนมาจนบัดนี้ ปรัชญาที่มีประโยชน์จริง ๆ ก็คือ ปรัชญาที่ศึกษาอรรถิภาวนะของตนเอง²

5.3 แนวคิดทางการศึกษา ผู้ที่นำแนวคิดของปรัชญาการศึกษา อรรถิภาวนิยมไปใช้ในการศึกษา คือ เอ เอส นีล (A.S. Neil) ชาวอังกฤษ โดยการนำเอาแนวคิดของปรัชญานี้ไปทดลองปฏิบัติในโรงเรียน Summer Hill และในปัจจุบันแนวคิดนี้ก็มีอิทธิพลขยายวงกว้างออกไปยังประเทศต่าง ๆ อยู่เสมอ ในประเทศไทยได้มีการทดลองใช้แนวคิดนี้ในโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก จังหวัดกาญจนบุรี

5.3.1 จุดมุ่งหมายของการศึกษา การศึกษาในแนวนี้ มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาความเป็นมนุษย์ของตัวเองอย่างเต็มที่ ให้รู้จักใช้เสรีภาพในการ

¹บรรจง จันทรสา, ปรัชญากับการศึกษา, หน้า 251.

²กิรติ บุญเจือ, สารานุกรมปรัชญา, หน้า 280.

เลือกสิ่งต่าง ๆ ให้รู้จักยอมรับ และมีความรับผิดชอบในสิ่งที่ตน เลือกและในสิ่งที่ตน กระทำ นั้นหมายความว่า การศึกษาจะต้องสร้างให้เด็กเป็นผู้ที่มีวินัยในตนเอง (Self Discipline) การศึกษาจะต้องให้มนุษย์เข้าใจตนเอง เข้าใจโลก ช่วยให้มนุษย์สามารถเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างชาญฉลาด

5.3.2 โรงเรียน โรงเรียนมีหน้าที่ในการพัฒนา และส่งเสริม เสรีภาพของแต่ละบุคคล เพราะถือว่าทุกคนมีความสำคัญ แต่ละคนมี กลไกเป็นของตนเองในการ เลือกกระทำสิ่งต่าง ๆ ไม่มีใครบังคับได้ สภาพแวดล้อม ของโรงเรียนจึงไม่เจาะจงว่าจะต้องเป็นอย่างไรอย่างหนึ่ง แต่จะต้องเป็นสถานที่ ให้เด็กได้เรียนรู้ เพื่อรู้จักตนเอง มีเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ และควรจะต้องจัด สิ่งแวดล้อมหลาย ๆ แบบเพื่อให้เด็กเลือกตามความพอใจ จุดมุ่งหมายใหญ่ของการ ไปโรงเรียนก็คือ เพื่อรู้จักตัวเอง และจุดมุ่งหมายของชีวิต¹

5.3.3 หลักสูตร หลักสูตรจะเน้นวิชาทางค่าน มนุษยศาสตร์ (Humanities) เป็นส่วนใหญ่ วิชาที่สำคัญ คือ วรรณคดี ประวัติ- ศาสตร์ ปรัชญา และศิลปะ เช่น การดนตรี การแต่งกาย หรือการประพันธ์ จิตรกรรม และศิลปะประติมากรรมต่าง ๆ เพราะวิชาเหล่านี้ช่วยฝึกฝนในค่านิยม ศาสนา อารมณ์ และฝึกฝนคือ ธรรมจรรยา² ส่วนวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ก็มีความสำคัญ เช่นเดียวกัน วิชาต่าง ๆ ดังกล่าว จะต้องจัดเป็นแบบวิชาเลือกตามความถนัดและ ความต้องการของผู้เรียน มิใช่เสนอให้กับผู้เรียน หลักสูตรของอัตถิภาวนิยมจะไม่มี วิชาบังคับเลย เพราะวิชาที่เรียนนั้น เป็น เพียงเครื่องมือให้ผู้เรียนได้พัฒนาความ เป็นตัวของตัวเองเท่านั้น

5.3.4 ครู ครูต้องถือว่านักเรียนมีความสำคัญที่สุดใน กระบวนการเรียนการสอน ครูจะต้องคอยกระตุ้นและเร้าให้นักเรียนสำนึกในตัวเอง มีความตื่นตัวที่จะ เลือกแนวทางของตนเองอย่างถูกต้อง และมีความรับผิดชอบในการ

¹Van Cleve Morris, Philosophy and the American School, p.395.

²พรชูดี อาชีวอำรุง, "ปรัชญาการศึกษาของ Existentialism," คุรุศาสตร์ 4 (มิถุนายน-กรกฎาคม 2517): หน้า 66.

กระทำต่าง ๆ ของตน ให้คำนึงถึงผลที่เกิดตามมาจากการปฏิบัติ และยอมรับผลของการกระทำนั้น ๆ ทั้งนี้ เพราะเป็นผลมาจากการเลือกของตนเอง ครูต้องสอนให้นักเรียนรู้และเข้าใจว่าชีวิตเป็นของตนเอง นักเรียนจะต้องนำชีวิตของตนเอง ไม่มีใครมานำชีวิตของตนได้ ครูจึงมีบทบาทในการกระตุ้น ยั่วยุ และให้กำลังใจให้เด็กค้นคว้า เพื่อจะได้เลือกทางเดินที่ถูกต้องตามความพอใจของเด็กเอง ครูและเด็กจะต้องเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน ถือว่าเด็กมีสิทธิเท่าเทียมกับครู ต้องเชื่อและเคารพในเสรีภาพและศักดิ์ศรีของผู้เรียนไม่น้อยไปกว่าของครูเอง บทบาทของครูจึงมิใช่ผู้สอน แต่เป็นผู้ทำหน้าที่ "ปลุกให้เด็กตื่นขึ้นมา" เพื่อให้เห็นตัวเอง¹

5.3.5 นักเรียน สติขั้นนี้ เน้นเสรีภาพ ดังนั้นนักเรียนจึงเป็นผู้ที่มีเสรีภาพอย่างแท้จริง เป็นผู้เลือกสิ่งที่จะเรียนด้วยตนเอง เลือกแนวทางที่จะพัฒนาตนเองด้วยตนเอง เพราะเป้าหมายของการศึกษาต้องการให้ผู้เรียนได้พัฒนาความเป็นมนุษย์อย่างเต็มที่ ดังนั้นผู้เรียนจึงมีอิสระ เสรีภาพที่จะเลือกใช้ชีวิตทางของตนเองในด้านการเรียนรู้ ด้านความประพฤติปฏิบัติต่าง ๆ แต่จะต้องรับผิดชอบในการเลือกของตนเอง และจะต้องไม่ทำให้อื่นเดือดร้อน

5.3.6 วิธีการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนตามทฤษฎีนี้จะไม่กำหนดระเบียบแบบแผนตายตัว การเรียนจะต้องเริ่มต้นมาจากผู้เรียนเอง ครูเพียงแต่แนะนำและกระตุ้นให้นักเรียนรู้จักตนเอง รู้จักเลือก และส่งเสริมความสามารถหรือศักยภาพของแต่ละบุคคลให้มากที่สุด ครูจะไม่ใช้วิธีสอนที่เน้นเนื้อหาวิชามากกว่าตัวผู้เรียน วิธีการเรียนการสอนที่ใช้ได้ดีที่สุดคือ การให้ทดลองมือทำเอง การอภิปรายโต้ตอบ สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างไม่เป็นทางการ และครูจะต้องยอมรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน รวมทั้งข้อโต้แย้งต่าง ๆ ให้สิทธิเสรีภาพที่จะเรียน หรือไม่เรียนก็ได้ การเรียนการสอนจะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้เรียนต้องการที่จะเรียน เท่านั้น ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนสิ่งที่ตนพอใจโดยไม่จำเป็นต้องทำตามที่ครูแนะนำ ถ้าเห็นว่าสิ่งที่เรียนช่วยทำให้ตนเองพอใจและไม่ทำให้อื่นเดือดร้อน

¹บรรจง จันทรสภา, ปรัชญาการศึกษา, หน้า 173.

ปรัชญาการศึกษาทั้ง 5 ลัทธิที่กล่าวมาแล้ว เมื่อพิจารณารายละเอียดต่างๆ พอจะจำแนกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

กลุ่มที่ 1 ปรัชญาการศึกษาในกลุ่มอนุรักษนิยม (Conservative) เป็นกลุ่มที่เน้นเนื้อหา เน้นมรดกทางวัฒนธรรมมากกว่ากิจกรรมและความรู้สมัยใหม่ ปรัชญาในกลุ่มนี้มี 2 ลัทธิ คือ ปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยม และปรัชญาการศึกษา นิรันตรนิยม

กลุ่มที่ 2 ปรัชญาการศึกษาในกลุ่มเสรีนิยม (Liberal) เป็นกลุ่มที่คำนึงถึงความรู้ใหม่ ๆ ประสบการณ์ของผู้เรียน การเปลี่ยนแปลงของสังคม และเสรีภาพของผู้เรียน ปรัชญาในกลุ่มนี้มี 3 ลัทธิคือ ปรัชญาการศึกษาประสบการณ์นิยม ปรัชญาการศึกษาบูรณนิยม และปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม

ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการสอน

งานสอนเป็นงานหลักของสถาบันอุดมศึกษา เป็นกิจกรรมที่อาจารย์เป็นผู้กำหนดขึ้น เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในตัวผู้เรียน องค์ประกอบหลักของการเรียนการสอนนั้น คือ ผู้เรียน ผู้สอน และหลักสูตร¹ องค์ประกอบเหล่านี้ผู้สอนหรืออาจารย์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญ เพราะเป็นผู้กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนขึ้น การสอนของอาจารย์กับนักศึกษา เป็น เรื่องของคนกับคน เป็น เรื่องของการเปลี่ยนแปลง เป็น เรื่องของการมีชีวิตชีวา ซึ่งจะต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมอยู่เสมอ นอกจากนี้ การสอนในระดับอุดมศึกษายังยึดหลักเสรีภาพทางวิชาการ (Academic Freedom) ที่ให้อิสระแก่อาจารย์ในการเลือกวิธีสอน กิจกรรมการสอน รวมทั้งการเสนอเนื้อหาวิชาที่เห็นว่าเหมาะสมตามข้อเท็จจริง โดยถือว่าอาจารย์ที่สอนในระดับนี้ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความเชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชาอยู่แล้ว พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ในแต่ละสาขาวิชา จึงมักแตกต่างกันออกไป

¹ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, การศึกษาและสังคมประจักษ์ (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 20.

ชม ภูมิภาค ได้กล่าวไว้ในจิตวิทยาการเรียนการสอนว่า การสอน คืออะไรนั้น เป็นสิ่งที่ให้คำจำกัดความได้ยาก อุปสรรคที่สำคัญ คือ ผู้ให้คำจำกัดความมักจะมองกระบวนการสอน โดยเทียบกับปรัชญาของตน ซึ่งแต่ละคนก็มีปรัชญาของตนแตกต่างกันไป แต่สิ่งที่ยอมรับตรงกันอยู่อย่างหนึ่ง คือ กระบวนการสอนย่อมประกอบด้วยบุคคลผู้ทำหน้าที่สอนฝ่ายหนึ่ง กับอีกฝ่ายหนึ่ง คือ ผู้ทำหน้าที่เรียน และเนื้อหาวิชาการ เป็นกระบวนการติดต่อกันระหว่างบุคคลทั้งสองฝ่ายนี้¹

สรุปว่า "การสอน เป็น กระบวนการในการเลือกเนื้อหาให้นักเรียนได้เรียนและเป็นการปฏิบัติการโดยมีวัตถุประสงค์ในการส่งทอดเนื้อหาวิชาแก่นักเรียน การปฏิบัติเช่นนี้ ได้แก่ การมอบหมายงาน การอธิบาย การให้มีการฝึกฝน และการทดสอบ"²

การที่จะกำหนดให้แน่ชัดลงไปว่า การสอนจะเป็นลักษณะอย่างไรนั้น ยังขึ้นอยู่กับปรัชญาในการสอน ซึ่งก็หมายถึงว่า ใครควรจะได้รับ การสอน คำตอบคือทุกคน สอนทำไม ก็อาจจะตอบว่า สอนให้ได้ความรู้ตามเนื้อหาวิชา หรือบางคนที่อาจจะกล่าวว่า สอนเพื่อปรับปรุงชีวิต สอนเพื่ออะไร ในที่นี้ก็เป็นการในการที่จะหันเหเนื้อหาวิชาไปในทิศทางต่าง ๆ กัน สอนอย่างไร วิธีสอนก็แตกต่างกันไป³

สำหรับวิธีสอนของปรัชญาการศึกษา 5 ลัทธิที่กล่าวมาแล้ว พบว่าแตกต่างกันออกไปแล้วแต่ว่าปรัชญาใดต้องการให้เกิดผลอย่างไร กับการศึกษาแนวคิดนั้น ๆ ก็จะถ่ายทอดออกมาเป็นวิธีการเรียนการสอน ซึ่งวิธีสอนตามแนวปรัชญาการศึกษาลัทธิต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้

1. วิธีสอนตามแนวปรัชญาสารัตถนิยม ครู เป็นผู้เตรียมการสอนทุกอย่างสำหรับนักเรียน การสอนเน้นการบรรยายเป็นหลัก โดยครูเป็นผู้อธิบายชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจตาม นักเรียนจะต้องท่องจำให้ได้ และปฏิบัติตามคำสั่งของครู

¹ชม ภูมิภาค, จิตวิทยาการเรียนการสอน (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2523), หน้า 252.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 250.

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 254.

อย่างเคร่งครัด นักเรียนที่เก่งคือนักเรียนที่จดจำเนื้อหาวิชาได้มากที่สุด ชั้นเรียนจะต้องเป็นระเบียบเรียบร้อย ครูจะต้องจํานักเรียนให้ได้ทุกคน และสามารถควบคุมวินัยในชั้นเรียนได้ ครูเป็นผู้กำหนดเวลาเรียน ตารางสอน ตลอดจนวินัยในชั้นเรียน

2. วิธีสอนตามแนวปรัชญาวันทรินิยม ครูจะต้องเป็นผู้คอยกระตุ้นให้นักเรียนได้พัฒนาสติปัญญา และความสามารถที่มีอยู่ การสอนส่วนมากใช้วิธีการถกเถียง อภิปราย การใช้เหตุผล และสติปัญญาได้เถียงกัน ครูจะต้องยอมรับว่านักเรียนมีศักยภาพอยู่ในตัวเอง และจะต้องให้นักเรียนได้แสดงออกมา ครูจะลดความสำคัญของตนเองลงมา และเพิ่มพูนความสำคัญให้กับผู้เรียนมากขึ้น แต่ครูก็ยังเป็นผู้นำในการอภิปรายและถกเถียงในเรื่องต่าง ๆ

3. วิธีสอนตามแนวปรัชญาประสบการณ์นิยม ครูจะต้องให้นักเรียนได้ทดลองกระทำสิ่งต่าง ๆ อยู่เสมอ มิใช่เพียงแต่รู้จากหนังสือหรือคำบอกเล่าของครูเท่านั้น ครูจะต้องคอยจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับนักเรียน โดยการให้นักเรียนได้ฝึกแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตัวเอง เมื่อแก้ปัญหาก็จะได้วิธีการต่างๆ เพื่อจะได้ออกไปเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง อยู่เสมอได้

4. วิธีสอนตามแนวปรัชญาบูรณนิยม ครูจะต้องให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตัวเอง มองเห็นปัญหาต่าง ๆ ของสังคม และพยายามหาวิธีแก้ปัญหานั้น ครูอาจจะสร้างสถานการณ์จำลองในห้องเรียนที่เกี่ยวกับปัญหาสังคม แล้วให้นักเรียนใช้วิธีการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์มาใช้ ครูพยายามนำเอาปัญหาของสังคมเข้ามาสัมพันธ์กับบทเรียน เพื่อให้ นักเรียนได้เห็น และระลึกอยู่เสมอว่า มีความจำเป็นที่จะต้องสร้างสังคมขึ้นมาใหม่ที่ดีกว่าเดิม

5. วิธีสอนตามแนวปรัชญาอัตถิภาวนิยม ครูจะต้องถือว่านักเรียนมีความสำคัญที่สุด ครูจะต้องรอให้นักเรียนพร้อมที่เรียน การเรียนจึงจะเริ่มต้นได้ วิธีการสอน โดยการให้นักเรียนได้ลงมือกระทำเอง มีการอภิปรายโต้ตอบ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเอง โดยครูดูแลอยู่ห่าง ๆ นักเรียนจะเลือกเรียนในสิ่งที่ตนพอใจโดยไม่ต้องทำตามที่ครูแนะนำ ตารางสอนสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามนักเรียนส่วนใหญ่เห็นชอบ

วิธีสอนทั้ง 5 วิธี ผู้สอนจะเลือกใช้วิธีใด ขึ้นอยู่กับปรัชญาการศึกษาที่ผู้สอนยึดถือ นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับความมุ่งหมายของการศึกษา

สุมิตร คุณานุกร¹ ใ้แบ่งความมุ่งหมายของการศึกษาออกเป็น 5 ระดับคือ

1. ระดับสูงสุด คือ ระดับชาติ มักจะเรียกว่า ปรัชญาการศึกษาหรือความมุ่งหมายทั่วไป

2. ความมุ่งหมายในแต่ละระดับการศึกษา เช่น ระดับประถมศึกษา ระดับอุดมศึกษา ซึ่งความมุ่งหมายแต่ละระดับมาจากปรัชญาชั้นสูงสุด

3. ความมุ่งหมายในระดับของหลักสูตร

4. ความมุ่งหมายในระดับหมวดวิชา

5. ความมุ่งหมายในการสอนซึ่งส่วนมากใช้จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม ความมุ่งหมายของการศึกษาในระดับปรัชญา เป็นกานิยมทางการศึกษาซึ่งเป็นนามธรรม นามธรรมจะกลายเป็นรูปธรรมได้ ผู้ใช้จะตีความหมายว่า นามธรรมนั้น เมื่อ เป็นรูปธรรมจะทำอย่างไร เมื่อตีความหมายแล้ว ผู้สอนก็จัดการเรียนการสอนสิ่งแวดลอมต่าง ๆ เพื่อให้การกระทำเกิดขึ้นแก่ผู้เรียน ซึ่งก็คือ ครูได้ปฏิบัติพฤติกรรมการสอนในห้องเรียนนั้นเอง

ตอนที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางปรัชญาการศึกษากับพฤติกรรมการสอน

การนำเอาแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาไปสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสอนเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะปรัชญาเป็นแนวทางที่ดีที่สุดที่จะช่วยสะท้อน การกระทำ ช่วยขยายแนวคิดและทำให้การปฏิบัติความหมายมีชีวิตชีวายิ่งขึ้น การนำเอาแนวคิดทางปรัชญาการศึกษามาสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสอนในห้องเรียนได้ จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษามาก เพราะปรัชญาการศึกษา เปรียบเหมือน เข็มทิศที่นำทางของการศึกษา ถ้าเดินทางไปตามเข็มทิศ ซึ่งก็คือการดำเนินการสอนตามแนวปรัชญาที่ยึดถืออยู่ ก็สามารถเดินทางไปสู่จุดมุ่งหมายตามที่ต้องการได้

ผู้ที่ เป็น กลไกที่สำคัญอย่างยิ่งในการนำเอาแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาไป

¹สุมิตร คุณานุกร, หลักสูตรและการสอน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2518), หน้า 42.

สัมพันธ์กับพฤติกรรมการสอน คือ ผู้สอน ผู้สอนจะต้องมีความเข้าใจในปรัชญาการศึกษาอย่างถูกต้อง แม้ความรู้ความเข้าใจในปรัชญาการศึกษาค่อนข้างจะเป็น เรื่องยาก เพราะ เป็น เรื่องของนามธรรม เป็นอุดมคติ และความรู้ทางด้านนี้ก็ยังไม่ค่อยแพร่หลาย คนมักจะมองปรัชญาการศึกษาว่าเป็น เรื่องเข้าใจยาก ปฏิบัติยาก ก็ตาม แต่ถ้าพิจารณาโดยละเอียด รอบคอบ จะพบว่า ปรัชญาการศึกษา ก็คือ แนวคิดทางการศึกษาที่จัดไว้เป็นระบบ มีแบบแผนซึ่งกำหนดโดยผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญทางปรัชญาการศึกษา เพื่อจะได้นำแนวคิดนั้น ๆ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษา

แนวคิดทางปรัชญาการศึกษาแนวคิดหนึ่ง อาจจะไม่เหมาะกับสภาพของสังคม ในระยะเวลาหนึ่ง แต่เมื่อเวลาผ่านไป เกิดความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ มากมาย แนวคิดทางการศึกษาก็จะ เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย พฤติกรรมการสอนหรือพูดง่าย ๆ คือวิธีสอนของครูก็ต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย จึงจะ เกิดผลในตัวผู้เรียนตามที่ต้องการ สิ่งเหล่านี้เราพบว่า คนเรานั้นในบางครั้งไม่ยอม เปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง ซึ่งถ้าเป็นครู ก็คือไม่ยอม เปลี่ยนพฤติกรรมการสอน เคยสอนอย่างไร ก็มักจะสอนอย่างนั้น แม้ว่าควรจะต้องเปลี่ยนแปลงวิธีสอนของตนเองซึ่งเคยใช้มา 20 ปีแล้ว เพื่อให้เหมาะสม เช่น เปลี่ยนจากการสอนแบบบรรยายอย่างเดียว มาสอนแบบให้นักเรียนได้ทดลองในห้องเรียน หรือให้ค้นคว้าด้วยตนเอง เป็นต้น

พิจารณาง่าย ๆ จากการเปลี่ยนแปลงการศึกษาแห่งชาติแต่ละครั้ง แนวคิดทางการศึกษา จุดมุ่งหมาย หลักสูตร และปรัชญาการศึกษา ก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ผู้สอนก็ต้องเปลี่ยนแนวคิดใหม่ให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พฤติกรรมการสอนก็ต้อง เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ซึ่งก็หมายความว่า แนวคิดทางปรัชญาการศึกษา กับพฤติกรรมการสอน ควรจะสัมพันธ์กันอยู่ เสมอจึงจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาคตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

ในทางตรงกันข้าม ถ้าหากผู้สอนไม่สามารถแปลงปรัชญาการศึกษาลงไปสู่การกระทำในระดับการสอนได้ ก็จะทำให้ประโยชน์อันใดจากปรัชญาการศึกษาไม่ได้ ปรัชญาการศึกษา และ พฤติกรรมการสอน ของครูจะต้องมีความสัมพันธ์กันและดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน ถ้าผู้สอนมีปรัชญาการศึกษา และมีพฤติกรรมการสอนไม่สัมพันธ์กัน คือ สอนไปคนละแนวทางกับปรัชญาที่มีอยู่ก็เปรียบ เหมือนนักบินที่รู้จักวิธีการใช้กลไก

ในเครื่องบิน แต่ไม่ทราบว่า จุดหมายปลายทางอยู่ที่ใด ก็ไม่สามารถจะนำเครื่องบิน ไปสู่จุดหมายปลายทางได้ ก็จะเกิดผลเสียแก่การศึกษาของชาติโดยรวม

ตอนที่ 4 : งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางปรัชญาการศึกษา กับพฤติกรรมการสอน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาการศึกษา กับพฤติกรรมการสอน เท่าที่ปรากฏยังมีน้อยมาก โดยเฉพาะในประเทศไทยยังไม่มีใครทำการวิจัยมาก่อน ที่มีอยู่ก็เป็นเพียงการวิจัยเฉพาะที่เกี่ยวกับแนวคิดทางปรัชญาการศึกษา หรือการวิจัยที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการสอน ซึ่งการวิจัยที่เกี่ยวกับแนวคิดทางพฤติกรรมการสอนส่วนมากใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ในห้องเรียน หรือใช้แบบสอบถามให้นักศึกษา ให้นักศึกษา เป็นผู้รายงานพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ และพฤติกรรมการสอนก็ไม่ได้แบ่งตามแนวคิดทางปรัชญาการศึกษา เหมือนกับการวิจัยในครั้ง นี้ สำหรับการวิจัยในต่างประเทศนั้น พบว่า มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาการศึกษา กับพฤติกรรมการสอนอยู่หลายเรื่อง ซึ่งจะได้นำมา เสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

ก. งานวิจัยที่เกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา

1. งานวิจัยของต่างประเทศ เท่าที่ได้ศึกษามามีดังต่อไปนี้

ในปี ค.ศ. 1976 คือ ซี เบร่า (D.C. Brou) และ ซิสเตอร์ ซิตา (Sister Zita)¹ ได้วิจัยแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาและทัศนคติที่มีต่อทฤษฎีการวัดผลที่ใช้อยู่ในระบบโรงเรียนคาทอลิก จุดมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อศึกษาแนวคิด

¹D.C. Brou, and Sister Zita, "Philosophical Stances and Attitudes Toward the Theories of Educational Evaluation Evidenced in a Catholic School System," Dissertation Abstracts International: The Humanities and Social Sciences, 37 (October 1976): 2048-2049-A.

ทางปรัชญาการศึกษาและทัศนคติต่อทฤษฎีการวัดผล 2 ทฤษฎี ของครูประถมศึกษา
 ในโรงเรียนคาทอลิกในเมืองเซนต์หลุยส์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแนวคิดทาง
 ปรัชญาการศึกษาใช้แบบทดสอบปรัชญาการศึกษาของลอรี (Laury's Test of
 Educational Philosophy) ซึ่งเป็นแบบวัดปรัชญาการศึกษา 5 ลักษณะ คือ
 สวรรค์นิยม นิรันดรนิยม พิพัฒนาการนิยม ปฏิรูปนิยม และอัตถิภาวนิยม ส่วนทัศนคติ
 ที่มีต่อทฤษฎีการวัดผลผู้วิจัยพัฒนามาจากแบบวัดผลของเอลฟอร์ด (Elford's
 "Toward a Catholic School Philosophy I") ซึ่งเป็นแบบวัดผลที่เน้น
 ทางด้านปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนคาทอลิก และแบบวัดผลอีกชุดหนึ่งคือ
 แบบวัดผลของไอส์เนอร์ (Eisner's "The Perceptive Eye: Toward a
 Reformation of Curriculum Development") ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. แนวคิดทางด้านปรัชญาการศึกษาระหว่างครูใน
 ตัวแปรสถานะใน โบสถ์กับอายุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
2. ทัศนคติต่อทฤษฎีการวัดผลของเอลฟอร์ดระหว่าง
 ประชากรในตัวแปรตำแหน่งในโรงเรียนและอายุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
3. ทัศนคติต่อทฤษฎีการวัดผลของไอส์เนอร์ระหว่าง
 ประชากรในกลุ่มตัวแปรสถานที่ตั้งของโรงเรียน ตำแหน่งในโรงเรียน และระดับ
 การศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ครูในชนบทยอมรับทฤษฎีการวัดผลของ
 ไอส์เนอร์น้อยกว่าครูอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญ และครูที่จบการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา
 มีทัศนคติในทางบวกต่อทฤษฎีการวัดผลของไอส์เนอร์มากกว่าครูที่จบการศึกษาค่ากว่า
 ครูใหญ่ยอมรับทฤษฎีการวัดผลของไอส์เนอร์มากกว่าครูอื่น

ในปี ค.ศ. 1977 จีซัส ฟรานซิส เซส เดลกาโด ฮิดาลโก
 (Jesus Francis Delgado Hidalgo)¹ ได้วิจัยเปรียบเทียบแนวคิดทาง

¹ Jesus Francis Delgado Hidalgo, "Educational Philosophies and Intercultural Ideologies: A Study of the Belief Orientation of Preservice Teachers," Dissertation Abstracts International: The Humanities and Social Sciences, 38 (February 1978): 4653-4654-A.

งานปรัชญาการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดทางวัฒนธรรมของครูก่อนประจำการในเขต
ลอสแอนเจลีส จุดมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทาง
วัฒนธรรม และแนวคิดทางปรัชญาการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือเครื่องมือ
สำรวจปรัชญาของรอสส์ (Ross's Educational Philosophical Inventory)
ซึ่งเป็นแบบสำรวจแนวคิดทางก้านปรัชญาวัตถุนิยม จิตนิยม ปฏิบัตินิยม และอัตถิภาวนิยม
และเครื่องมือที่ใช้วัดแนวคิดทางวัฒนธรรม เป็นแบบสำรวจแนวคิดทางวัฒนธรรม
3 ประเภท คือ วัฒนธรรมแบบชาตินิยม วัฒนธรรมแบบพหุนิยม และวัฒนธรรมแบบ
อศัตนิยม

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานว่า แนวคิดทางปรัชญาการศึกษา และ
แนวคิดทางวัฒนธรรมเมื่อนำมาเปรียบเทียบกัน เป็นรายคู่จำนวน 12 คู่ ไม่มีความ
สัมพันธ์กัน

ผลการวิจัยพบว่า สมมติฐานจำนวน 8 ข้อตรงกับสมมติฐาน
ที่วางไว้ ส่วนอีก 4 ข้อไม่ตรงกับสมมติฐานที่วางไว้

ในปี ค.ศ. 1977 เจน เกียวกัน เอฟ เอส ซี สมิท
(F. S. C. Smith) และ แมททิว แพททริก (Matthew Patrick)¹ ได้วิจัย
เปรียบเทียบแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาของบุคลากรทางการศึกษาในเมือง
แซนต์หลุยส์ จุดมุ่งหมายของการวิจัยครั้งนี้ก็เพื่อ เปรียบเทียบแนวคิดทางปรัชญา
การศึกษาของผู้แนะแนว ครู และ ผู้บริหารการศึกษาของกลุ่มโรงเรียนคริสเตียน
ในเมืองแซนต์หลุยส์ เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสำรวจปรัชญาของรอสส์

ผลการวิจัยปรากฏว่า กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม คือ ผู้แนะแนว
ครู และผู้บริหารการศึกษา ยึดปรัชญาจิตนิยมทั้งหมด

¹F. S. C. Smith, and Mathew Patrick, "A Comparison
of Philosophies of Education Within a Single School System,"
Dissertation Abstracts International: The Humanities and
Social Sciences 39 (March 1978): 5327-5328-A.

โมฮัมเหม็ด อาเหม็ด โคเรียม (Mohamed Ahmed Koriem)¹ ได้วิจัยเปรียบเทียบแนวคิดทางปรัชญาการศึกษาระหว่างนักศึกษาครูชาวอียิปต์ และอเมริกัน โดยนักศึกษ่อียิปต์เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยอเล็กซานเดรีย จำนวน 453 คน นักศึกษาอเมริกันเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยไอโอวา สเตท ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษ่อียิปต์มีแนวคิดโน้มไปทางลัทธิปฏิบัตินิยม และอรรถิภาวนิยม มากกว่าจิตนิยม หรือวัตถุนิยม และเลือกวัตถุนิยมมากกว่าจิตนิยม ส่วนนักศึกษอเมริกันพบว่า การเลือกคล้ายคลึงกัน คือ โน้มไปทางอรรถิภาวนิยม และปฏิบัตินิยมมากกว่าจิตนิยมหรือวัตถุนิยม และเลือกวัตถุนิยมมากกว่าจิตนิยมเช่นกัน

2. งานวิจัยของไทย เท่าที่สำรวจพบมีผู้วิจัยเพียง 1 เรื่องคือ ใน ปี พ.ศ.2524 สมพงษ์ สิงหะพล² ได้ทำการวิจัยเรื่อง "แนวคิดทางค่านิยมปรัชญาการศึกษาของนักศึกษาวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชั้นปีสุดท้าย ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาระดับสูง และ ระดับปริญญาตรี การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะแนวคิดทางค่านิยมปรัชญาการศึกษา 5 ลัทธิ คือ สารัตถนิยม นิรันตรนิยม พิพัฒนาการนิยม ปฏิรูปนิยม และอรรถิภาวนิยม ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดทางค่านิยมปรัชญาการศึกษาของนักศึกษาวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โน้มไปทางลัทธิพิพัฒนาการนิยม

¹Mohamed Ahmed Koriem, "A Comparison of Philosophical Orientation Between Prospective Teachers in the United States and Egypt," Dissertation Abstracts International: The Humanities and Social Sciences, 39 (January 1079): 4114-4115-A.

²สมพงษ์ สิงหะพล, "แนวคิดทางค่านิยมปรัชญาการศึกษาของนักศึกษาวิทยาลัยครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษามหาบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524).

ข. งานวิจัยที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการสอน

ในปี พ.ศ.2519 ปิ่นวดี จิระนราบุรุษ¹ ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมการสอนทั่วไปของอาจารย์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ที่สอนระดับปริญญาตรี ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2518 โดยให้นิสิตที่เรียนกับอาจารย์ในกลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้ประเมิน ใช้เครื่องมือแบบสอบถามพฤติกรรมการสอนทั่วไปที่มีลักษณะ เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ช่วง ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1. อาจารย์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒโดยส่วนรวม มีพฤติกรรมการสอนทั่วไปในแต่ละด้าน เป็นปริมาณต่างกัน ปริมาณพฤติกรรมการสอนด้านต่าง ๆ ส่วนมากจะสูงกว่า เกณฑ์ปานกลาง พฤติกรรมการสอนที่มีมากที่สุด คือ ด้านคุณลักษณะส่วนตัว และที่มีปริมาณน้อยที่สุด คือ ด้านประเมินผลการสอนการเรียนรู้
2. ผลการประเมินพฤติกรรมการสอนทั่วไปของอาจารย์ โดยนิสิต เป็นผู้ประเมิน จะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับประสบการณ์ในมหาวิทยาลัยของนิสิต และระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิต แต่จะไม่ขึ้นอยู่กับเพศ และประสบการณ์ที่เกี่ยวกับการ เคยหรือไม่ เคยประกอบอาชีพครูมาก่อน
3. อาจารย์ทุกภาควิชาใช้วิธีสอนแบบบรรยาย แต่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมภายหลังมากที่สุด และวิธีสอนที่ใช้รองลงมาคือ วิธีสอนแบบบรรยายเพียงอย่างเดียว ส่วนวิธีสอนที่นิสิต เสนอพบว่า นิสิตต้องการให้อาจารย์ใช้วิธีสอนแบบกำหนดปัญหาขึ้น แล้วช่วยกันวิเคราะห์ปัญหาหรือช่วยแก้ปัญหาโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์

และในปี ค.ศ.2520 ประสงค์ แสงแก้ว² ได้ศึกษาพฤติกรรมการ

¹ปิ่นวดี จิระนราบุรุษ, "ศึกษาพฤติกรรมการสอนทั่วไปของอาจารย์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร," (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2519).

²ประสงค์ แสงแก้ว, "พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ในวิทยาลัยครูลำปาง ตามทัศนะ และความคาดหวังของนักศึกษา," (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2520).

การสอนของอาจารย์ในวิทยาลัยครูลำปางตามธรรมชาติและ ความคาดหวังของ นักศึกษาซึ่งศึกษาเฉพาะพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ที่สอนระดับชั้นประกาศนียบัตร วิชาการศึกษาชั้นสูง ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2520 ของวิทยาลัยครูลำปาง โดยให้นักศึกษาที่เรียนกับอาจารย์แต่ละคน เป็นผู้ประเมิน ซึ่งผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ปานกลาง ต่ำ มีธรรมชาติของพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ที่เป็นจริงต่างกัน
2. นักศึกษาที่เรียนวิชาเอกแตกต่างกัน จะมีธรรมชาติของพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ที่เป็นจริงแตกต่างกัน
3. นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ปานกลาง และ ต่ำ มีความคาดหวังต่อพฤติกรรมการสอนของอาจารย์แตกต่างกัน
4. นักศึกษาที่เรียนวิชาเอกต่างกัน จะมีความคาดหวังต่อพฤติกรรมการสอนของอาจารย์แตกต่างกัน
5. พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ที่เป็นจริงตามธรรมชาติของ นักศึกษาแตกต่างกับพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ตามความคาดหวังของนักศึกษา

ค. งานวิจัยที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาการศึกษา กับ

พฤติกรรมการสอน

ที่พบ เป็นงานวิจัยของต่างประเทศ ในประเทศไทยยังไม่ปรากฏว่า มีผู้ใดทำการวิจัยไว้

ในปี ค.ศ.1975 โดแนล ฮาวเนส (Donald Townes)¹ ได้ศึกษาเพื่อสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพ ปรัชญาการศึกษา และพฤติกรรม ในชั้นเรียนของครูที่เลือกสรรในโรงเรียนมัธยมแบบประสม การศึกษานี้มุ่งหาข้อมูล

¹Donald Townes, "An Exploratory study of the Relationships between Personality, Educational Philosophy, and Classroom Behaviors of Selected Teachers in a Comprehensive High School," Dissertation Abstracts International: The Humanities and Social Sciences, 38 (June 1975): 7540A - 7541A.

ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกับ เรื่องของความสัมพันธ์ระหว่าง ปรัชญาการศึกษาของครู บุคลิกภาพของครู และพฤติกรรมในชั้นเรียนของครู ซึ่งแสดงให้เห็นได้จากเทคนิค การสอนของครูที่คัดเลือกในโรงเรียนมัธยมแบบประสม

การศึกษานี้มุ่งที่จะหาคำตอบของคำถามต่อไปนี้

1. เทคนิคการสอนอะไรบางอย่างที่กำลังใช้กันอยู่
2. มีเทคนิคการสอนแบบใดที่อาจจะบ่งชี้ถึงบุคลิกภาพ แบบใดแบบหนึ่งโดยเฉพาะหรือไม่
3. เทคนิคการสอนหรือองค์ประกอบอะไรบางอย่างที่สามารถ จำแนกบุคลิกภาพที่น่าพอใจ หรือยังไม่น่าพอใจ เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายของโรงเรียน
4. ปรัชญาการศึกษา บุคลิกภาพ และพฤติกรรมการสอน ในชั้นเรียนของครูมีความสัมพันธ์กันอย่างไร

การศึกษานี้ได้ตั้ง สมมติฐานไว้ 3 ประการ คือ

1. ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพของครูกับปรัชญา การศึกษาของครู
2. ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพของครูกับพฤติกรรมการสอนในชั้นเรียน
3. ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาการศึกษาของครูกับ พฤติกรรมในชั้นเรียนของครู

ผลจากการศึกษา ปรากฏว่า สมมติฐานทั้ง 3 ข้อ ขอบรับได้

ในปี ค.ศ. 1976 เบนจามิน ลี วีล (Benjamin Lee Veal)¹ ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาการศึกษาของครู พฤติกรรมของครู และ

¹ Benjamin Lee Veal, "A Study of the Relationship Among Teacher Philosophy, Teacher Behavior, and Organizational Climate in Developing Open Educational Practices," Dissertation Abstracts International: The Humanities and Social Sciences, 37 (December 1976): 3545A-3546A.

บรรยากาศการจัดองค์การในการพัฒนาการศึกษาแบบ เปิด การศึกษานี้มุ่งสำรวจความสัมพันธ์ที่อาจมีอยู่ระหว่างปรัชญาการศึกษาของครู พฤติกรรมของครู และบรรยากาศในการจัดองค์การในการพัฒนาการศึกษาแบบ เปิด เพื่อตอบคำถามต่อไปนี้คือ

1. ความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาการศึกษาของครู กับ พฤติกรรมของครูคืออะไร
2. ปรัชญาการศึกษาของครู และพฤติกรรมของครูมีผลกระทบมาจากบรรยากาศการจัดองค์การอย่างไร

ประชากรที่ใช้เป็นครูในโรงเรียนประถม 10 แห่ง จำนวน 105 คน ในจำนวนนี้มี 59 คนที่ถูกสังเกตโดยผู้สังเกต 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบรรยากาศการจัดองค์การ แบบสอบถามที่เก็บข้อมูลกิจกรรมต่าง ๆ ในองค์การ แบบสอบถามเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา ส่วนพฤติกรรมการสอนของครูได้จากการสังเกตของผู้สังเกต 2 คน

ผลของการวิจัย พบว่า

1. บรรยากาศการจัดองค์การ คະแนนจริงที่ได้ แตกต่างจากคະแนนมาตรฐานอย่างมีนัยสำคัญในเรื่องการจัดการศึกษาแบบ เปิด
2. ผู้สังเกตทั้ง 2 คน ได้ผลจากการสังเกตว่า พฤติกรรมไม่เกี่ยวข้องกับปรัชญาการศึกษาของครู

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดองค์การ กับ ปรัชญาการศึกษา มีมากกว่าความสัมพันธ์ระหว่างการจัดองค์การ กับ พฤติกรรมของครู ส่วน โรบินสัน ซู เมอร์เรล (Robinson Sue Murrell)¹

¹Robinson Sue Murrell, "Investigation into Relationships between Student Teachers' Philosophies of Human Nature and Their Verbal Behaviors in Elementary Classrooms," Dissertation Abstracts International: The Humanities and Social Sciences 39 (July 1978): 242A.

ได้ทำการวิจัยในปี ค.ศ. 1978 เรื่อง การสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ กับ พฤติกรรมทางวาจาในชั้นเรียนประถมศึกษา ได้ทำการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ในมหาวิทยาลัยโอคลาโฮมา โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างของนักศึกษา 20 คน ทอบแบบสอบถามเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษา และขณะที่กลุ่มตัวอย่างกำลังสอนในชั้น จะมีผู้สังเกต 2 คน เข้าสังเกต 2 ครั้ง รวม 40 นาที แล้วบันทึกการสังเกต เมื่อนำมาเปรียบเทียบกันตามวิธีการทางสถิติ การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ใช้การจัดลำดับตาม Spearman Rank ผลการสรุปพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์ที่คมีนัยสำคัญทางสถิติเลย

จากเอกสารที่กล่าวถึงปรัชญาการศึกษา พฤติกรรมการสอน ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางปรัชญาการศึกษา กับ พฤติกรรมการสอน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะเห็นว่า งานวิจัยที่เกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาในประเทศไทยมีผู้ทำการศึกษาไว้น้อยมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานวิจัยที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทางปรัชญาการศึกษา และพฤติกรรมการสอนยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษาไว้เลย สำหรับงานวิจัยในต่างประเทศก็พบว่า ปรัชญาการศึกษาไม่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการสอน อาจจะมีสาเหตุมาจากขาดความรู้ความเข้าใจ ไม่เห็นความจำเป็นในการนำปรัชญามาสู่การเรียนการสอนในห้องเรียน ผู้วิจัยจึงเห็นว่า สมควรที่จะทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาการศึกษา กับ พฤติกรรมการสอน เพื่อจะได้ทราบว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่ ถ้ามีความสัมพันธ์กัน สัมพันธ์กันในระดับใด เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผน เพื่อพัฒนาการสอนของครูและอาจารย์ทั่วไป และเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าต่อไป